

**20. YÜZYIL MARDİN YÖRESİ GELENEKSEL KADIN ELBİSELERİNİN
İNCELENMESİ**

Medih ÖZTEMEL

Yüksek Lisans Tezi

Endüstriyel Sanatlar Anabilim Dalı

Moda Tasarım Programı

Danışman: Prof. Dr. Nilay ERTÜRK

Eskişehir

Eskişehir Teknik Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Mayıs 2022

30/05/2022

DANIŞMAN ONAYI

DaniŐmanlıđını yürüttüğüm Yüksek Lisans ğrencisi Medih ÖZTEMEL, 20. YÜZYIL MARDİN YÖRESİ GELENEKSEL KADIN ELBİSELERİNİN İNCELENMESİ baŐlıklı tez çalıŐmasını tamamlamıŐtır. HazırlamıŐ olduğu tez tarafımda incelenmiŐ ve öğrencinin tez savunma sınavına alınması bilimsel ve etik açıdan uygun görülmüştür.

Tez DaniŐmanı

Prof. Dr. Nilay ERTÜRK

ÖZET

20. YÜZYIL MARDİN YÖRESİ GELENEKSEL KADIN ELBİSELERİNİN İNCELENMESİ

Medih ÖZTEMEL

Endüstriyel Sanatlar Anabilim Dalı

Moda Tasarım Programı

Eskişehir Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Mayıs 2022

Danışman: Prof. Dr. Nilay ERTÜRK

Maddi kültürün önemli unsurlarından biri olan geleneksel giysiler, geçmiş ve bugünü birbirine bağlayan önemli kaynaklardan biridir. Kültürel anlamda bir toplumun estetik belleğini oluşturan giysiler zamana hem fiziksel hem de estetik anlamda direnirken doğası gereği korunma altına alınmadığı içinde kaybolmaya yüz tutmaktadır.

Mardin yöresi geleneksel kadın elbiselerinin de korunması konusunda gerekli önlemler alınmadığından zaman içerisinde kaybolmaya başlamıştır. Yöresel elbiselerin geçmiş ve gelecek ile olan bağı kurabilmek adına elbiseler desen, form, renk gibi teknik ve estetik özellikleri tespit edilerek dokuz başlık altında incelenmiştir.

Bu çalışmada, birinci bölümde; giriş kısmında giyim tanımı ve tarihsel gelişimi hakkında kısa bilgiden sonra ikinci bölümde, kuramsal çerçeve; üçüncü bölümde, yöntem; dördüncü bölümde, Mardin’de giyilen kadın elbiseleri iki başlık altında toplanmıştır. Beşinci bölümde; Mardin kadın elbiseleri renk, malzeme ve süsleme özellikleri açısından incelenmiştir. Altıncı bölümde ise; Mardin’de giyilen geleneksel kadın elbiseleri teorik bilginin yanı sıra elde edilen gözlem fişleri ile aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmada, Mardin ilinde bulunan geleneksel kadın elbiselerine ait 27 fişan, 2 gelin elbisesi, 1 nişan elbisesi, 1 sabahlık elbise, 2 zıbn olmak üzere toplam 33 adet elbise incelenmiştir..

Anahtar Sözcükler: Mardin, Moda, Kadın elbiseleri, Kültür, Giyim

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE 20TH CENTURY TRADITIONAL WOMEN'S DRESSES OF MARDİN REGION

Medih ÖZTEMEL

Department of Industrial Art

Programme in Fashion Design

Eskişehir Technical University, Institute of Graduate Programs, May 2022

Supervisor: Prof. Dr. Nilay ERTÜRK

Traditional clothes, which are one of the important elements of material culture, are one of the important sources connecting the past and the present. While clothes that form the aesthetic memory of a society in a cultural sense resist time both physically and aesthetically, since it is not protected, it tends to disappear due to its nature.

Traditional women's dresses of the Mardin region have started to disappear over time since the necessary precautions were not taken to protect them. In order to establish the connection of local dresses with the past and the future, the dresses were examined under nine titles by determining the technical and aesthetic features such as pattern, form, color.

In this study, after brief information about the definition of clothing and its historical development in the introduction section, in the second section, the theoretical framework; in the third section, the method; in the fourth section, women's dresses worn in Mardin were grouped under two titles. In the fifth section; women's dresses of Mardin were examined in terms of color, material and ornamental features. In the sixth section; traditional women's dresses worn in Mardin were tried to be illuminated with the observation slips obtained as well as the theoretical knowledge.

In this research, a total of 33 traditional women's dresses in Mardin province which consists of 27 fistan, 2 wedding dresses, 1 engagement dress, 1 dressing gown, and 2 zibun were examined.

Keywords: Mardin, Fashion, Womendresses, Culture, Clothing

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın başından sonuna kadar geçen süreçte, değerli bilgilerini benimle paylaşan, yol gösteren ve bana kıymetli zamanını ayırıp sabırla sağladığı destek için, saygıdeğer hocam ve tez danışmanım, Prof. Dr. Nilay ERTÜRK'e teşekkürü bir borç biliyor ve şükranlarımı sunuyorum.

Ayrıca gösterdikleri sabır ve verdikleri her türlü destek için değerli arkadaşlarım, Uzm. Sanat Tarihiçi Fırat ALLAK'a ve Arş. Gör. Akın ABUL'a teşekkür ederim.

Medih ÖZTEMEL

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Teknik Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Medih ÖZTEMEL

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
DANIŞMAN ONAYI	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
GÖRSELLER DİZİNİ.....	xiii
1. GİRİŞ	18
1.1. Problem Cümlesi	18
1.2. Alt Problemler	18
1.3. Amaç	2
1.4. Önem	2
1.5. Sayıtlar	3
1.6. Sınırlılıklar	3
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	4
2.1. GİYİMİN TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ.....	4
2.1.1. Giyimin Tanımı.....	4
2.2. MARDİN'İN COĞRAFI KONUMU VE TARİHÇESİ.....	6
2.2.1. Mardin'in Coğrafi Konumu	6
2.2.2. Mardin'in Tarihçesi	7
3. YÖNTEM.....	11
3.1. Araştırmanın Modeli.....	11
3.2. Evren ve Örneklem	11

3.3. Verilerin Toplanması.....	12
3.4. Verilerin Analizi	12
4. MARDİN YÖRESİ GELENEKSEL KADIN ELBİSELERİ	13
4.1. Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiselerinin Sınıflandırılması.....	13
4.1.1. Günlük Elbiseler.....	13
4.1.1.1. <i>Zıbn</i>	13
4.1.1.2. <i>Fistan</i>	13
4.1.2. Özel Günlerde Giyilen Elbiseler.....	13
4.1.2.1. <i>Huçk</i>	13
4.1.2.2. <i>Gelin Elbisesi(Gelinlik)</i>	14
4.1.2.3. <i>Nişan Elbisesi</i>	15
4.1.2.4. <i>Sabahlık Elbise</i>	15
5. MARDİN YÖRESİ GELENEKSEL KADIN ELBİSELERİNİN KUMAŞ, GİYSİ SÜSLEME TEKNİKLERİ VE MALZEME ÖZELLİKLERİ	16
5.1. Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiselerinde Kullanılan Kumaşlar.....	16
5.1.1. Kadife.....	16
5.1.2. İpekli Kumaşlar	16
5.1.3. Yünlü Kumaşlar	17
5.1.4. Basma.....	17
5.1.5. Keten Kumaşlar	18
5.1.6. Pamuklu Kumaşlar	18
5.1.7. Bürümcük.....	19
5.1.8. Pazen.....	19
5.2. Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiselerinde Kullanılan Süsleme Teknikleri.....	19
5.3. Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiselerinin Süslemesinde Kullanılan Malzemeler	22
6. BULGULAR VE YORUM	24
6.1. Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiseleri Gözlem Fişleri	24
6.2. Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiseleri Örneklerine Yönelik Genel Bulgular ve Yorum.....	132

6.3. 20. Yüzyıl Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiseleri Fotoğrafları	133
6.4. Mardin Yöresi Günümüz Geleneksel Kadın Elbiseleri Fotoğrafları	142
7. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	151
KAYNAKÇA	155
ÖZGEÇMİŞ	

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 6.1. Gelin Elbisesi 1.....	22
Şekil 6.2. Gelin Elbisesi 2.....	27
Şekil 6.3. Zibun 1.....	31
Şekil 6.4. Zibun 2.....	34
Şekil 6.5. Fistan 1.....	38
Şekil 6.6. Fistan 2.....	43
Şekil 6.7. Fistan 3.....	48
Şekil 6.8. Fistan 4.....	51
Şekil 6.9. Fistan 5.....	54
Şekil 6.10. Fistan 6.....	57
Şekil 6.11. Fistan 7.....	60
Şekil 6.12. Fistan 8.....	64
Şekil 6.13. Fistan 9.....	68
Şekil 6.14. Fistan 10.....	71
Şekil 6.15. Fistan 11.....	74
Şekil 6.16. Fistan 12.....	77
Şekil 6.17. Fistan 13.....	80
Şekil 6.18. Fistan 14.....	83
Şekil 6.19. Fistan 15.....	86
Şekil 6.20. Fistan 16.....	89
Şekil 6.21. Fistan 17.....	92
Şekil 6.22. Fistan 18.....	95

Şekil 6.23. Fistan 19.....	98
Şekil 6.24. Fistan 20.....	101
Şekil 6.25. Fistan 21.....	104
Şekil 6.26. Fistan 22.....	107
Şekil 6.27. Fistan 23.....	110
Şekil 6.28. Fistan 24.....	113
Şekil 6.29. Fistan 25.....	116
Şekil 6.30. Nişan Elbisesi.....	119
Şekil 6.31. Sabahlık Elbise.....	122
Şekil 6.32. Fistan 26.....	126
Şekil 6.33. Fistan 27.....	128

GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Görsel 6.1. Şekil 6.1.'in önden görünümü.....	24
Görsel 6.2. Şekil 6.1.'in kol detayı.....	25
Görsel 6.3. Şekil 6.1.'in ön yaka detayı.....	26
Görsel 6.4. Şekil 6.1.'in nakış işleme detayı.....	26
Görsel 6.5. Şekil 6.2.'nin önden görünümü.....	27
Görsel 6.6. Şekil 6.2.'nin arkadan görünümü.....	28
Görsel 6.7. Şekil 6.2.'nin ön yaka detayı.....	29
Görsel 6.8. Şekil 6.2.'nin kol detayı.....	29
Görsel 6.9. Şekil 6.3.'ün önden görünümü.....	32
Görsel 6.10. Şekil 6.3.'ün arkadan görünümü.....	33
Görsel 6.11. Şekil 6.4.'ün önden görünümü.....	35
Görsel 6.12. Şekil 6.4.'ün arkadan görünümü.....	36
Görsel 6.13. Şekil 6.4.'ün ön yaka detayı.....	37
Görsel 6.14. Şekil 6.4.'ün kol detayı.....	37
Görsel 6.15. Şekil 6.5.'in önden görünümü.....	40
Görsel 6.16. Şekil 6.5.'in arkadan görünümü	41
Görsel 6.17. Şekil 6.5.'in ön detayı.....	42
Görsel 6.18. Şekil 6.5.'in arka detayı.....	42
Görsel 6.19. Şekil 6.6.'nın önden görünümü.....	45
Görsel 6.20. Şekil 6.6.'nın önden görünümü	46
Görsel 6.21. Şekil 6.6.'nın ön detayı.....	47
Görsel 6.22. Şekil 6.6.'nın arka detayı.....	47

Görsel 6.23. Şekil 6.7.'nin önden görünümü.....	49
Görsel 6.24. Şekil 6.7.'nin arkadan görünümü.....	50
Görsel 6.25. Şekil 6.8.'in önden görünümü.....	52
Görsel 6.26. Şekil 6.8.'in arkadan görünümü.....	53
Görsel 6.27. Şekil 6.9.'un önden görünümü.....	55
Görsel 6.28. Şekil 6.9.'un arkadan görünümü.....	56
Görsel 6.29. Şekil 6.10.'un önden görünümü.....	58
Görsel 6.30. Şekil 6.10.'un önden görünümü	59
Görsel 6.31. Şekil 6.11.'in önden görünümü.....	61
Görsel 6.32. Şekil 6.11.'in arkadan görünümü.....	62
Görsel 6.33. Şekil 6.11.'in ön detayı.....	63
Görsel 6.34. Şekil 6.11.'in arka detayı.....	63
Görsel 6.35. Şekil 6.12.'nin önden görünümü.....	65
Görsel 6.36. Şekil 6.12.'nin arkadan görünümü.....	66
Görsel 6.37. Şekil 6.12.'nin ön detayı.....	67
Görsel 6.38. Şekil 6.12.'nin arka detayı.....	67
Görsel 6.39. Şekil 6.13.'ün önden görünümü.....	69
Görsel 6.40. Şekil 6.13.'in arkadan görünümü.....	70
Görsel 6.41. Şekil 6.14.'ün önden görünümü.....	72
Görsel 6.42. Şekil 6.14.'ün arkadan görünümü.....	73
Görsel 6.43. Şekil 6.15.'in önden görünümü.....	75
Görsel 6.44. Şekil 6.15.'in önden görünümü.....	76
Görsel 6.45. Şekil 6.16.'nın önden görünümü.....	78
Görsel 6.46. Şekil 6.16.'nın arkadan görünümü.....	79

Görsel 6.47. Şekil 6.17.'nin önden görünümü.....	81
Görsel 6.48. Şekil 6.17.'nin arkadan görünümü.....	82
Görsel 6.49. Şekil 6.18.'in önden görünümü.....	84
Görsel 6.50. Şekil 6.18.'in arkadan görünümü.....	85
Görsel 6.51. Şekil 6.19.'un önden görünümü.....	88
Görsel 6.52. Şekil 6.19.'un arkadan görünümü.....	89
Görsel 6.53. Şekil 6.20.'nin önden görünümü.....	90
Görsel 6.54. Şekil 6.20.'nin arkadan görünümü.....	91
Görsel 6.55. Şekil 6.21.'in önden görünümü.....	93
Görsel 6.56. Şekil 6.21.'in arkadan görünümü.....	94
Görsel 6.57. Şekil 6.22.'nin önden görünümü.....	96
Görsel 6.58. Şekil 6.22.'nin arkadan görünümü.....	97
Görsel 6.59. Şekil 6.23.'ün önden görünümü.....	99
Görsel 6.60. Şekil 6.23.'ün arkadan görünümü.....	100
Görsel 6.61. Şekil 6.24.'ün önden görünümü.....	102
Görsel 6.62. Şekil 6.24.'ün arkadan görünümü.....	103
Görsel 6.63. Şekil 6.25.'in önden görünümü.....	104
Görsel 6.64. Şekil 6.25.'in arkadan görünümü.....	106
Görsel 6.65. Şekil 6.26.'nın önden görünümü.....	108
Görsel 6.66. Şekil 6.26.'nın arkadan görünümü.....	109
Görsel 6.67. Şekil 6.27.'nin önden görünümü.....	111
Görsel 6.68. Şekil 6.27.'nin arkadan görünümü.....	112
Görsel 6.69. Şekil 6.28.'in önden görünümü.....	114
Görsel 6.70. Şekil 6.28.'in yaka detayı.....	115

Görsel 6.71. Şekil 6.29.'un önden görünümü.....	117
Görsel 6.72. Şekil 6.29.'un yaka detayı.....	118
Görsel 6.73. Şekil 6.30.'un önden görünümü.....	120
Görsel 6.74. Şekil 6.30.'un arkadan görünümü.....	121
Görsel 6.75. Şekil 6.31.'in önden görünümü.....	123
Görsel 6.76. Şekil 6.31.'in arkadan görünümü.....	124
Görsel 6.77. Şekil 6.32.'nin önden görünümü.....	126
Görsel 6.78. Şekil 6.32.'nin arkadan görünümü.....	127
Görsel 6.79. Şekil 6.33.'ün önden görünümü.....	129
Görsel 6.80. Şekil 6.33.'ün arkadan görünümü.....	130
Görsel 6.81. 20. Yüzyılın ilk yarısına ait yerel modern giyimi ile Kardeşler ailesi.....	132
Görsel 6.82. 20. Yüzyılın ilk yarısına ait yerel giyimi ile Çeçen bir köylü kızı.....	133
Görsel 6.83. 20. Yüzyılın ilk yarısına ait yerel giyimi ile aşiret kızı.....	134
Görsel 6.84. 20. Yüzyılın ilk yarısına ait yerel giyimi ile Mardin'in ilk Kadın muhtarı.....	135
Görsel 6.85. 20. Yüzyılın ilk yarısına ait yerel giyimi ve takıları ile Nusaybinli Genç kızlar.....	136
Görsel 6.86. 20. Yüzyılın ilk yarısına ait gelin elbisesi.....	137
Görsel 6.87. Süryani kadın (soldaki), Ezidi kadın (ortadaki), Müslüman kadın (sağdaki) yöresel elbiseleriyle önden görüntüsü.....	138
Görsel 6.88. 20. Yüzyılın ikinci yarısına ait yerel giyimi ile Mardinli kadınlar.....	139
Görsel 6.89. 20. Yüzyılın ikinci yarısına ait yerel giyimi ile Mardinli kadın.....	140
Görsel 6.90. 20. Yüzyılın ilk yarısına ait Dêrkâni giyimi ile Mardinli kadın.....	141
Görsel 6.91. Teşi (kirman) ile ip eğirme yapan yöresel giyimli kadın.....	142

Görsel 6.92. Fistan ve Hübri.....	143
Görsel 6.93. Fistan modeli.....	144
Görsel 6.94. Fistan Modeli.....	145
Görsel 6.95. Fistan Modeli.....	146
Görsel 6.96. Fistan Modeli.....	147
Görsel 6.97. Hübri ve Kattan.....	148
Görsel 6.98. Fistan Modeli.....	149

1. GİRİŞ

Giysi; insanın doğduğu andan itibaren örtünmek için giydiği şey, elbise olarak tanımlanır. Giyinme; barınma, beslenme, nefes alma ve su içme gibi insanın fizyolojik temel ihtiyaçlarındandır. Giyinmek, diğer yandan da insanın toplumsal ve ahlaki değerlerini oluşturmaktadır [1].

Bu değerleri barındıran giyim, aynı zamanda maddi kültürün bir taşıyıcısı olmuştur. Geleniğin izlerini geleneksel olgularla zamana taşıyan giyim, dönemin giyim kuşama, süslemeleri ve kullanılan materyallerin ait olduğu toplum hakkında çok sayıda bilgiye ışık tutar. Geleceğin giyimlerinin oluşturulmasında tarihe tanıklık eden giysiler kaynak olarak önemli bir yere sahiptir[1].

Dünyanın ilk medeniyetlerinin görüldüğü ve bugün batıların kullanmakta olduğu üstün teknoloji temellerinin atıldığı Mardin'in bu medeniyetler ışığında zenginleşmiş kültürüne sahip çıkmak ve bu kültürel değerleri gelecek nesillere aktarmak önemli bir görevdir. Geleneksel el sanatları ve giyim bakımından önemli bir yere sahip olan Mardin geleneksel kadın elbiseleri toplumsal ve kültürel açıdan da önemli bir yere sahiptir.

Bu araştırma 20. Yüzyıl Mardin yöresi geleneksel kadın elbiselerinin; kumaşları, elbisede kullanılan malzemeleri, elbiselerde kullanılan materyaller, elbise renkleri, elbise kalıp-model ve kesim teknikleri, elbise dikiş teknikleri, gözlem fişleri oluşturularak belgelenmeye çalışılmış, fotoğraf ve çizimlerle desteklenmiştir. Bu çalışma, oluşturulan gözlem fişleri, elde edilen belge ve fotoğraflar bilimsel yaklaşımla oluşturulmuş ve Mardin kültürüne katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

1.1. Problem Cümlesi

Bu çalışmada, "20. Yüzyıl Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiselerinin, 21. Yüzyıl Mardin Kadın Giyiminde geleneklerin yaşatılması düzeyi nedir?" sorusuna, aşağıdaki problemler çözümlenerek yanıt aranmaya çalışılmıştır.

1.2. Alt Problemler

- ✓ 20. Yüzyıl Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiselerinin biçimsel özellikleri nelerdir?
- ✓ 20. Yüzyıl Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiselerinin günümüzde kullanım durumu nedir?

- ✓ 20. Yüzyıl Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiselerinin, çevre illerin giyim kuşamına etkisi nedir?
- ✓ 20. Yüzyılda Mardin’de yaşayan farklı etnik grupların giysi özelliklerinin benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?
- ✓ 20. Yüzyıl Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiselerinin renk, malzeme ve süsleme özellikleri nelerdir?

1.3. Amaç

Giyim, bir toplumun estetik, dinsel, siyasal, ekonomik, sosyal, coğrafi ve kültürel birikimlerinin bir sonucu olarak biçim kazanır ve kuşaktan kuşağa aktarılır[1]. Bu bağlam doğrultusunda yöresel giyim maddi kültür öğeleri içinde büyük öneme sahip olan Mardin’in giyim kuşamı hakkında literatür taraması yapılmıştır. Araştırma sırasında Mardin kadın elbiselerinin genel özellikleri ve biçimsel formları ile ilgili çeşitli çalışmalar tespit edilmiştir. Ancak Mardin kadın elbiselerinin detaylarına ve biçimsel özelliklerine yönelik tam bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle Mardin’in geleneksel kadın elbiselerinin özelliklerini ve biçimsel formlarını detaylarıyla ortaya çıkarmak, kültürümüzdeki geleneğin önemini vurgulamak, literatür arşivine kazandırmak ve gelecek nesillere taşımak bu tezin amacını oluşturmaktadır.

1.4. Önem

Giyim- kuşam kültürümüzün önemli öğelerinden birisidir. Giyim- kuşam geçmiş medeniyetlere ait kültürel değerler hakkında çok değerli bilgiler sunmaktadır. Kadın giyimi, toplumun kültürel değerlerinin anlaşılmasında önemli bir yere sahiptir. Kadın giyimi süslenme, yaratıcılık, yenilik ve güzellik arayışıyla sürekli yeni formlar ve yeni oluşumlarla erkeklere göre daha fazla ön plana çıkmayı başarmıştır. Bununla beraber kadın giyimindeki yeni formların oluşumu da artmıştır[1].

Mezopotamya’nın kuzeyinde yer alan Mardin, birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Tarih boyunca birçok hükümdar Mardin’i himayesi altına almış ve yönetmiştir. Mardin tarihi dokusu, kültürel değerleri ve giyim kuşamı ile bilinmektedir. Ancak bu kadar zengin ve çeşitli giyim kültürüne sahip olmasına rağmen, yapılan araştırmalarda Mardin kadın elbiselerinin detaylarına ve biçimsel özelliklerine yönelik tam bir araştırmanın olmaması, bu çalışmanın önemini artırmaktadır.

1.5. Sayıtlar

- ✓ Kullanılan literatürlerin doğru bilgiler içerdiği varsayılmış ve bu bilgiler alınarak yorumlanmıştır.
- ✓ Geliştirilen gözlem formunun Mardin kadın elbiselerinin detaylarının ve biçimsel özelliklerinin yeterli şekilde incelenebilmesine yardımcı olduğu varsayılmaktadır.

1.6. Sınırlılıklar

- ✓ Mardin kadın elbiseleri ve değişiminin incelenmesi, 20. yüzyıl ile sınırlıdır.
- ✓ Çalışmada gerçekleştirilen incelemeler, Mardin kadın elbiseleri ile sınırlıdır.
- ✓ 20. Yüzyıl Mardin yöresi geleneksel kadın elbiselerinin incelenmesi, genel özelliklerinin sınıflandırılması ve biçimsel formlarının detaylandırılması ile sınırlıdır.
- ✓ Araştırma, 20. yüzyıl Mardin yöresi geleneksel kadın elbiselerinin incelenmesi ve özelliklerinin belirlenmesi ile sınırlıdır.
- ✓ Pandemi (Covid-19) dolayısıyla ulaşılabilen örneklem ile sınırlıdır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, giyimin tanımı, giyimin tarihsel gelişimi, Mardin'in coğrafi konumu ve Mardin'in tarihçesi ile ilgili bilgi verilmiştir.

2.1. GIYİMİN TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1.1. Giyimin Tanımı

Türkçe sözlükte giyim: “Giyinmek işi, giyme biçimi, giysi.” olarak tanımlanmıştır <https://www.tdk.gov.tr> (erişim tarihi: 26.11.2021). Giyim kuşam, insanoğlunun varoluşundan bu yana koruma amaçlı olmasıyla beraber, gelişim ve değişim sürecinde geniş kültürel rol yüklenmiş toplumsal bir olgudur [3].

Genel olarak benzer özellikler taşımaya rağmen, kimlik, inanç, töre, örf, âdet, yaş, cinsiyet vb. toplumsal değerler de giysilerin farklı biçimlenmesinde etkili olmasıyla beraber, farklı giyim şekilleri ve kültürleri oluşmuştur [4].

Giyim çeşitliliği aynı zamanda bir toplumun, sosyal farklılığını ve kültürel zenginliğini göstermektedir [5].

2.1.2. Giyimin Tarihsel Gelişimi

Çok eski dönemlerden beri beslenme ve barınma gibi giyimin de insan hayatında ve insan soyunun devamlılığında önemli bir yer tuttuğu bilinir. Önceleri doğa şartlarında korunmak için kullanılan giyim, insanların topluluk oluşturması ve toplum halinde yaşamaya başlaması ile beraber sosyal bir ihtiyaç haline gelmiştir. Giyimi var eden dokuma ve dokumacılık ise ilk olarak nasıl, nerede ve hangi zamanda başladığı ile ilgili kesin bir bilgiye varılamamıştır [6].

Geleneksel öğeleri içinde barındıran bir giysi modeli bize, ait olduğu dönem ve topluluk ile ilgili çokça bilgi sunabilir. Toplumların yerleşik veya konar-göçer durumu, yaşadığı tarihi olayları ve etnolojik kökenleri ile ilgili bilgi verir. Örneğin Süryani ya da Ezidi köyüne gidildiği vakit kimin nişanlı, kimin sözlü, kimin evli veya kimin dul olduğu giydiği elbise renklerinden, başlığından anlaşılmaktadır [7].

Giyim kendi tarihi kadar eskidir. Türk giyimi ilk olarak, Orta Asya'da keşfedilen duvar resimlerinden, minyatürlerden ve bölgeye ait yayınlanmış seyahat yazılarından öğrenilmektedir. Türk Giyimi sonraki yüzyıllarda, bazı değişimler göstermiş olsa da günümüze kadar gelenekselliğini sürdürmüştür [8].

Selçuklu dönemi kadın elbiseleri kaftan, ferace, cepken, şalvar ve hırka şeklinde olduğu görülmektedir. Kaftan ve feracelerin içine uzun kollu hırka giyilmiştir. Giyimde kullanılan kumaşlar ipek, yün, pamuk, kadife, ipek-pamuk karışımı iplikle dokunmuştur. Kaftan ve entarinin bel kısmına deri, maden veya süslü kumaşlarla yapılan kuşak bağlanmıştır [9].

Osmanlı dönemine baktığımızda ise, genel olarak kaftan tarzı kıyafetlerin giyildiği bilinse de aslında halkın giyimi şekli bu durumdan çok farklıydı. Sarayda giyilen ihtişamlı ve süslü giysilere karşılık, halk düz ve sade dokumalardan yapılmış kıyafetler giymişlerdir [9]. Orta Asya'dan süre gelen Türklerin geleneksel giysi formu, Selçuklu ve Osmanlı döneminden sonra daha zengin bir görüntüye kavuşmuştur [10].

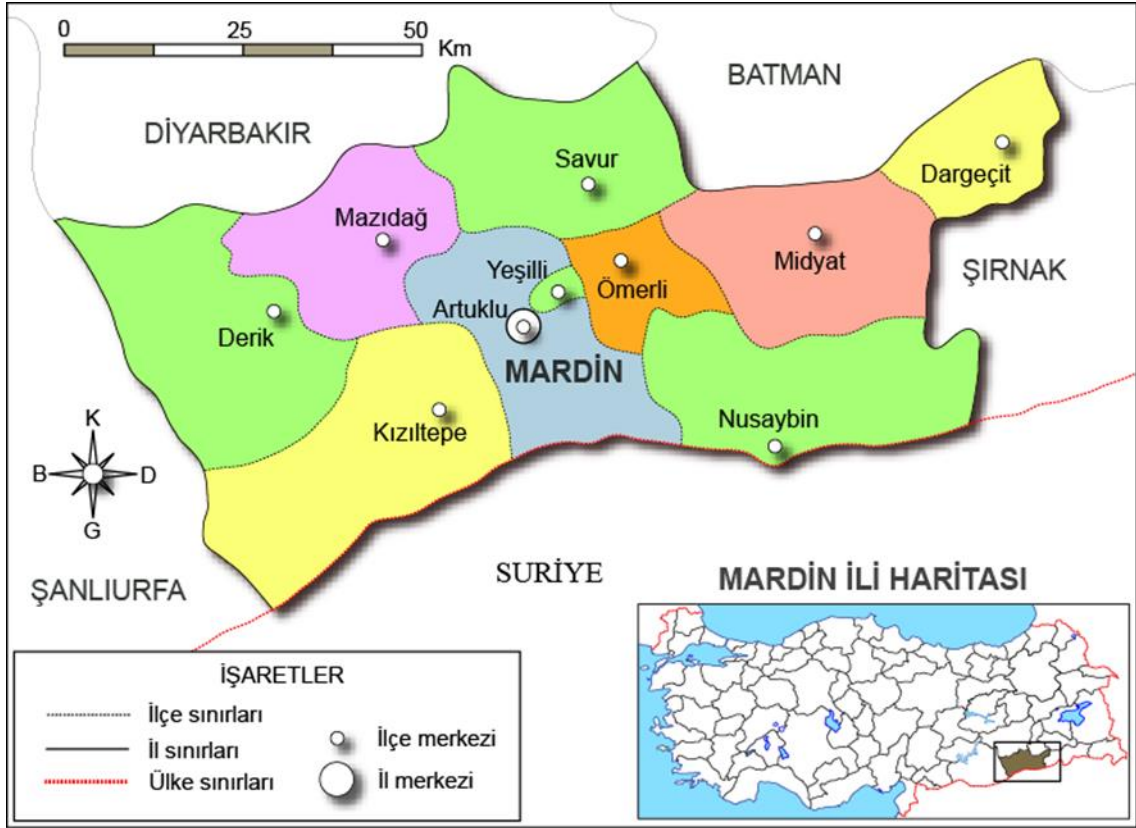
Selçuklu dönemine kadar erkek ve kadın giysileri arasında çok farklılık görülmemektedir. Fakat Osmanlı'nın yerleşik hayata geçmesi ile bazı önemli farklılıklar oluşmaya başlamıştır. Süs ve ihtişam günden güne artarak, bu günkü Anadolu giyiminin temelini oluşturmuştur. Farklı sebeplerle yaşadığı yerin dışına çıkan erkekler, şehir kültürüne uyum sağladığı için, geleneksel giyim şekline uzaklaşmıştır [9].

Bu sebeplerden dolayı erkek giyim şekillerine dair çok fazla örnek bulmak mümkün olmamaktadır. Oysaki kırsal kesimlerde kapalı toplum içinde kalan kadın, yaşam biçimini ve kendi toplumdaki gelenek ve göreneklere göre hayatını devam ettirmiştir. Durum böyle olunca kadınların giyim ve süslenmesine de aynı şekilde yansımıştır. Geleneksel yaşamın giyim kuşamı zamanla bazı değişimlere de uğramıştır [10].

Salman'a göre; tarihte yaşanan bazı olumsuzluklara rağmen Mardin ve yöresi geleneksel elbise giyimi, özellikle de özel günlerde kendini göstermeye devam etmektedir. Mardin il merkezi ve ilçelerinde yapmış olduğumuz araştırmalara dayanan bu çalışmamızda şunu gördük ki; özellikle özel günlerde kadın-erkek hala geleneksel giyim geleneğini sürdürmektedir. Bu durum kent merkezi ve kırsal yerleşim yerine göre farklılık göstermektedir [10].

2.2. MARDİN'İN COĞRAFİ KONUMU VE TARİHÇESİ

2.2.1. Mardin'in Coğrafi Konumu

Mardin İl Haritası[http-1].

Mardin Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 39 56°- 42 54 doğu boylamları ve 36 55° - 38 51 arasında yer alır. Doğuda Şırnak ve Siirt, batıda Şanlıurfa, kuzeyde Diyarbakır ve Batman, Güneyde Suriye topraklarıyla çevrilidir [11].

Mardin'in yüzölçümü 8.891 km² denizden yüksekliği 1.082 metredir. Mardin İli'nin iklimi üzerinde kuzeydeki yüksek dağlar etkili olmaktadır. Bölgede kış döneminde oluşan yüksek basınç alanı, kış aylarının soğuk geçmesine yol açar. Bir yanda güneydeki çöl ikliminin etkisi altında bulunması, bir yandan kuzeydeki yüksek dağların serin hava kütlelerinin bölgeye girişini engellemesi nedeniyle ilin genelinde yazlar çok sıcak geçerken karasal iklimin tipik özelliği görülür. Ancak; Derik Nusaybin ve Savur ilçelerinde pamuk, fındık ve zeytin gibi ürünlerin yetişmesi Mikro iklim özelliğinin yörede hüküm sürdüğünü göstermektedir. Mardin ilinin meteorolojik verilerine göre; Mardin'e yağışın en fazla Mart ayında 115.8 m olarak düştüğü, en yüksek sıcaklığın 42.5 °C ile Temmuz ayında, en düşük sıcaklığın Şubat ayında -2,6 C olduğu tespit edilmiştir. En yüksek nem oranı % 76.1 ile Ocak ayında ölçülmüştür [11].

Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Dicle ve Fırat havzalarında yer alan Mardin ilinde çok çeşitli yeryüzü şekillerine rastlamak mümkündür [12].

Mardin, bütün jeolojik zamanları temsil eden kristal ve tortul kütle çeşitlerinden iç püskürük mahsullerine ve bunların değişmesinden meydana gelen sahalara varıncaya kadar çeşitli formasyonlarla temsil edilmiştir. İlin yeryüzü şekilleri temelini I. zamanda kayaları teşkil eder. Jeolojinin II. zamanında kuzeydoğuda kalkerli yerler tebeşir devrinde teşekkül etmiştir. III. zamanda Toros kıvrımları oluşurken, volkanlar teşekkül ederek faaliyet göstermiştir. Eski volkanların biriktirdiği lavlar Turabdin, Karacadağ gibi kümeler oluşturmuştur. IV. zamanın alüvyon topraklarını ortadan bölmekte ve Diyarbakır havzasıyla Suriye çölü arasında bir eşik oluşturmaktadır [1https://www.mardinimiz.com](https://www.mardinimiz.com) (erişim tarihi: 14.10.2021).

Mezopotamya Ovasına ve Suriye çölüne egemen bir konumda olan Mardin Dağları, geceleri uçsuz bucaksız bir denizi andıran ovasından yaklaşık 600-1000 m, yükseklikte çok geniş bir kütle oluşturmaktadır. Bu yükselti Mardin eşiğidir[12].

Mardin Dağlarının, Mazıdağı, Derik, Midyat, Savur ve Nusaybin yörelerine sokulan yüksek kesimlerde meşe ağaçlarından oluşan topluluklara rastlanılır. Bu orman parçalarında yer yer Sakız Ağacı, Dişbudak, Söğüt ve Çınar ağaçları da vardır [13].

Nusaybin ve Savur yöreleriyle Mardin Dağlarının vadi boylarında yöre halkınca yetiştirilen Kavak, Badem, Bıttım, Ceviz, Sumak, Kiraz ve Mahlelerin dışında il alanına bozkırlar egemen olur. Büyükdere Vadisi ile Gümüş Çayı Vadisinin birleşmesiyle genişleyen taban üzerinde yer alan Kızıltepe Ovası en geniş alandır. Akarsuların taşıdığı alüvyonlarla kaplı Derik, Kızıltepe, Mardin ve Nusaybin Ovaları yakın bir tarihte GAP'la birlikte bolluk ve berekete kavuşmayı beklemektedir. Suriye sınırı boyunca Mardin ve Nusaybin Ovaları (Mezopotamya) uzanır(<http>-1).

2.2.2. Mardin'in Tarihçesi

El-Cezîre ismi verilen bölgenin en kadim şehirlerinden birisi olan Mardin'in ne zaman ve kimler tarafından kurulduğu tam olarak bilinmemektedir. Etrafında birçok kale olmasından dolayı Mardin isminin kaleler anlamına gelen Merdin'den geldiği düşünülmektedir. Bununla birlikte bu isimlere yakın Merdö veya Merdi kelimeleri de kaynaklarda görülmüştür [14].

Süryanice yazılmış olan kaynaklarda Mârdê şeklinde geçen Mardin ismi Arapça kaynaklarda ise genellikle Mâridin şeklinde geçmektedir. Ayrıca, Merden, Merdin şeklinde de görülmektedir [12].

İnsanlık tarihi boyunca Mezopotamya'nın en mukaddes şehri olarak bilinen Mardin, stratejik bir konuma sahip olmasının yanı sıra önemli birçok kültürel değerleri de bünyesinde barındırmaktadır. Fırat ve Dicle nehirleri arasında yer alan ve Greklerin Mezopotamya diye nitelendirdiği bu bölge kendi içinde Bağdat yakınlarından geçen bir sınırla Aşağı ve Yukarı Mezopotamya diye ikiye ayrılmıştır [15].

Mezopotamya tarihi Mezopotamya'nın güneyine yerleşen astronomi, dil, din, mitoloji, tıp, matematik gibi alanlarda ilk öne çıktığı bilinen Sümerlerle başlamaktadır. Günümüze yakın yapılan arkeolojik kazılarla birlikte ortaya çıkan kalıntılar bu yerin tarihini çok daha eskiye götürebilmektedir [16].

Mardin, Mezopotamya'nın kuzeyinde, Tur Abdin olarak adlandırılan bölgenin batısında Diyarbakır-Musul güzergâhındaki yolların kesişim noktasında yer almaktadır [15].

Bu yollar ilk olarak Ahenitler daha sonra İskender'in ardılları tarafından hem ticari hem de askeri amaçlarla inşa edilmiştir. Musul veya Bağdat'a bu yollar üzerinden gidilmiştir[12]. Daha önce ise Hurriler, Gutiler ve Elamlılar Mardin'de egemenlik kurmuştur.

M.Ö. 2200-1925 yılları arasında Hammurabi Babil devletini kurmuş ve Mezopotamya'nın kuzeyini de ele geçirmiştir. Hititler M.Ö.1925'te Mardin'i işgal etmiş olsa da Midiler kısa süre sonra Mardin'e hâkim olmuş ve bu topraklarda 500 yıl varlığını sürdürmüştür. M.Ö.1367'de iç savaş nedeniyle otoritenin zayıflamasıyla Asur Kralı, Mardin'i ele geçirmeyi başarmıştır. Mardin Asurlular ile Hititliler arasında M.Ö. 1000'li yıllara kadar sürekli el değiştirmiştir. M.Ö. 800'lü yıllara gelindiğinde ise Urartular Mardin'i eline geçmiştir. Fakat aradan 50 yıl geçtikten sonra, Asur Kralı 3. Tiglepileser Mardin'i ele geçirmiştir[16].

M.Ö 335'e gelindiğinde Makendon Krallığının Mardin'de hüküm sürdüğü görülmektedir. Çünkü Büyük İskender Mısır dönüşü Mardin'i istila etmiştir. Büyük İskender'in ölümünden sonra Mardin, doğuda olduğu için General Seleukos'a verilmiştir[15].

M.S. 442'de Mardin şehrinde çok büyük ve etkili bir veba salgını meydana gelmiştir. İnsanlar yaşayamaz olmuş ve bölgeyi terk etmişler. Bir asır devam eden bu sürecin ardından Ursiyanos isimindeki Bizanslı bir komutanın yarım asır devam eden mücadelesi sonunda insanlar yeniden buraya gelmeye başlamıştır. Müslümanların fethine kadar Mardin Bizanslıların elinde kalmıştır[17].

İslam dönemi fetihlerine kadar Mardin ikinci planda kalmıştır. 640 yılında Hz. Ömer'in halifelik döneminde Urfa(Ruha)'lılarla yapılan bir anlaşma ile Mardin kuşatılmıştır[17, 18].

Hamdan b. Hamdun tarafından 885 yılında Mardin Kalesi ele geçirilmiştir. Mu'tazid-Billah(Abbasi Halifesi) şehri tekrar geri almak için sefere çıkmış fakat başarılı olamamıştır. Hamdaniler'in şehirdeki nüfuzlarının zayıf düşmesi üzerine Ukayfiler ve Mervâniler bölgeyi aralarında paylaşmış olsa da Mardin iki emirlik arasında XI. yüzyılın sonlarına kadar sık sık el değiştirmiştir[12, 18].

1085-1089 tarihlerinde Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah'ın etkisiyle bölgede Türkmen nüfuzunun artması sonucu Türkmen asıllı Artuklular Mardin'i ele geçirmiştir. Artuklular üç asır boyunca iktidarlık sürdürmüş ve en parlak dönemini Necmeddin İlgazi ile yaşamıştır [19].

1183 yılında Selâhaddîn-i Eyyübî, Mardin'i ele geçirme girişiminde bulunmuşsa da tam olarak başarılı olamamıştır. Ancak Mardin Artukluları iki yıl sonra Selâhaddîn-i Eyyübî'nin egemenliğini tanımak zorunda kalmıştır. Uzun sürmeyen bu egemenlikten sonra, 1220-1237 yıllarında Mardin, Anadolu Selçukluları'na bağlı kalmıştır[16, 19].

Timur ikinci kez başarısız olunca fethetmesi için Akkoyunlu Karayülük Osman Bey'i bölgeye yönlendirmiştir. Akkoyunlular, Artuklular için tehdit oluşturmaya başlamıştır. Yaşanan bu gelişmeler üzerine Artuklular, Karakoyunlular ile dostluk ilişkileri kurmuştur. 1409 yılında Artuklu'nun son meliki olan el-Meliku's-Salih'in ölmesi üzerine Mardin tamamen Karakoyunluların hâkimiyetine girmiştir[20].

Mardin, Karakoyunlular döneminde valilerce yönetilmiştir. 1432'lere gelindiğinde şehir Akkoyunlulara teslim edilmiştir. 1450'li yıllara kadar Akkoyunlular ve Karakoyunlular mücadelesi devam etmiştir. 1501'de Şah İsmail'in Mardin'i işgal etmesi ile Akkoyunlu hâkimiyeti son bulmuştur[20, 21].

Mardin 1507'de kan dökülmeden Safeviler'in eline geçmiştir. Ustacalu Muhammed Mardin'e vali olarak tayin edilmiştir. 1514'te Çaldıran Savaşından galip çıkan Osmanlı, bölgede söz sahibi olmaya başlamıştır. Savaşta ölen Ustacalu'nun kardeşi Karahan abisinin yerine geçerek karargâhını Mardin'de kurmuştur. 1516 yılında Mardin kalesi de Safeviler'den alındıktan sonra bölge tamamen Osmanlı'nın kontrolüne girmiştir. Mardin uzun süre boyunca Diyarbekir Beylerbeyi idaresinde kalmıştır. Mardin XX. Yüzyıla kadar Osmanlı yönetiminde kalmış ve daha sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti sınırları içine dâhil olmuştur[15, 19, 20].

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, verilerin toplanması ve verilerin analizinde kullanılan yöntemler üzerinde durulmuştur.

Araştırmada, nitel araştırmada sıklıkla kullanılan veri toplama aracı gözlem yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemin etkili ve verimli bir biçimde kullanılabilmesi için gözlem fişleri hazırlanmıştır. Nitel araştırmada en yaygın olarak kullanılan üç tür bilgi toplama yöntemi vardır: Görüşme, gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesidir[22].

Gözlem tekniğinde konuya ilişkin hazırlanan gözlem fişleri konu ile ilgili ayrıntılı bilgi vermeyi kolaylaştıracağı için tercih edilmiştir[22]. Veri toplama sürecinde araştırmada kullanılan gözlem fişleri bilgisayar ortamında hazırlanmıştır.

Bu araştırmanın yöntemi, verilerin toplanması, verilerin analizi ve tanımlanması son olarak da bulguların yorumlanmasından oluşmaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada mevcut durum ortaya konmaya çalışıldığından nitel araştırma yönteminden etnografik araştırma deseni kullanılmıştır.

Bir süreç olarak etnografi, en çok katılıma gözlem yoluyla olmak üzere, araştırmacının insanların günlük yaşamının içine girdiği ve grup katılımcılarının gözlemleyip kendileriyle mülakat gerçekleştirdiği, gruplara yönelik geniş çaplı gözlemleri kapsamaktadır[23].

Araştırma konusunda literatür taraması yapıldıktan sonra, ilgili yayın ve kaynaklardan yararlanılmış ve zamanda kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 20. Yüzyıl Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiselerinin İncelenmesi oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise olasılığa dayalı olmayan, kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda evren için Mardin yöresi kadın elbiselerini temsil ettiği düşünülen; 27 fistan, 2 gelin elbisesi, 2 zibun, 1 sabahlık elbise ve 1 nişan elbisesi oluşturmaktadır.

Toplam olarak 33 tane elbise örneği incelenmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Mardin ilinde bulunan 20. yüzyıl Mardin yöresi geleneksel kadın elbiselerini konu alan araştırmada, giyim özelliklerinin ve giysi formlarını belirlemek amacıyla Mardin İl Kütüphanesi, Mardin İl Kültür Müdürlüğü Arşivi, Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesi, Mardin Olgunlaşma Enstitüsü, Mardin Artuklu Belediyesi Arşivi, Diyarbakır Müzesi ve Mardin Müzesi'nde gerekli arşiv ve literatür çalışmaları yapılmıştır. Bu bağlamda geleneksel kadın giysileri ile ilgili yazılmış olan tez ve makaleler de araştırılmış ve incelenmiştir. Araştırmada Mardin yöresi geleneksel kadın elbiseleri hakkında yapılan literatür çalışmasından sonra Mardin ve ilçelerinde saha araştırması yapılmış, giysi örnekleri fotoğraflanarak kayıt altına alınmıştır. Aynı zamanda şahsa ait sandık veya gardıroplarında bulunan elbiseler belli bir zaman diliminde emanet alınarak bu zaman diliminde incelenip tekrar iade edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin toplanmasında kullanılan ölçme araçlarının oluşturulması için, ilgili literatür ve araştırmalar incelenmiştir. Bunun için, kütüphaneler, YÖK ulusal tez merkezi, online veri tabanları taranmıştır. Elde edilen bilgilerden yola çıkılarak araştırmacı tarafından bir adet veri toplama aracı hazırlanmıştır.

Alan araştırması sonucu elde edilen elbiselerin kalıp ve teknik özelliklerinin belirlenebilmesi için, elbisede kullanılan renkler, elbisenin model ve kesimi ile ilgili teknik bilgiler, elbisenin dikimi ile ilgili teknik bilgiler ve elbisenin süslemesi ile ilgili teknik bilgilerin yer aldığı gözlem fişi hazırlanmıştır.

Araştırmada yer alan gözlem fişlerindeki elbiselerin önden görünümü, arkadan görünümü, kol detayı ve yaka detayı fotoğraflanmıştır. Gözlem fişlerinde yer alan elbiselerin, giysi teknik özelliklerine uygun tanımlamaları yapılmıştır. Elbiseler gözlem fişlerinde bir sıra gözetmeksizin sıralanmıştır.

Gözlem fişleri bilgisayar ortamında hazırlanıp, gözlem fişlerindeki veriler detaylı bir şekilde aktarılmıştır. Bu gözlem fişleri; Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiseleri Gözlem Fişleri, Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiseleri Fotoğrafları, Mardin Yöresi Günümüz Geleneksel Kadın Elbiseleri Fotoğrafları şeklinde sıralanmıştır.

4. MARDİN YÖRESİ GELENEKSEL KADIN ELBİSELERİ

4.1. Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiselerinin Sınıflandırılması

4.1.1. Günlük Elbiseler

4.1.1.1. Zibun

İç gömleğin üstüne giyilen bir tür elbisedir. İnci ve gümüş kullanılarak helezonik şekiller ile süslenmiş olan modellerde vardır. Yanlar düz ve yırtmaçlı olmak üzere iki şekilde görülmektedir. Bürümcük, ipek kadife, keten, ipek, sırmalı ipek gibi dokuması yapılan çeşitli kumaşlardan dikilmiştir.[24].

Zibun, günlük yaşamda kullanılan bir elbise modelidir. Tarihi çok eskiye dayanan bu elbise modeli için yapılan araştırmalarda, günümüzde giyimini görmek pek mümkün değildir.

4.1.1.2. Fistan

Boyu ayak bileklerine kadar uzanan uzun kollu elbise modeline “fistan” adı verilir. Eteği geniş olan elbise, yuvarlak yaka veya tek düğmeli yaka şeklinde tercih edilmiştir. Eskiden sade ve desenli ithal kadife veya ipekten yapılan kıras modeli günümüze yakın dönemlerde çok çeşitli kumaşlardan yapılmaktadır. Üzerine işlemeli yelek giyilen elbisenin kol ağzı genellikle lastikli yapılmaktadır. Eteği bele oturtmak için beline pile yapılan elbisenin üst bedeni kruvaze veya kuplu yapılmaktadır. Bu elbise modelini giyen kadınlar genelde baş bağlama için desmal(başörtüsü) kofî veya hübrî-kıttan tercih etmektedir. Mardin kadını ile özdeşleşen bu elbise modeli aynı zamanda Mardin'in kültürden izler taşımaktadır[10].

Fistan, hem gündelik hem de özel günlerde giyilmektedir. Günümüzde de Mardin merkez başta olmak üzere bütün ilçelerinde bu giyim biçimini görmek mümkündür.

4.1.2. Özel Günlerde Giyilen Elbiseler

4.1.2.1. Huçık

Folklor elbisesi olarak tanımlanan bu giysi, aslında yöre kadınlarının özellikle de genç kızların düğün, nişan ve kına gibi özel günlerde severek giydiği geleneksel bir elbisedir. Bu elbise iki parçadan oluşmaktadır. Boyu yere kadar uzanan, belden pileli, eteği oldukça geniş olan elbisenin havasını değiştiren detayı ise kol modelidir. Kol modeli iki farklı şekilde tercih edilmektedir. Birincisi, düz bir kumaş parçasının sağ ve sol ucunda kol geçme yerleri açılan parçadan sağ kolu geçirdikten sonra boyundan dolayıp sol kolun

geçirdiği modeldir. İkincisi ise dirsekten itibaren genişleyip kol ağzı lastikli veya yırtmaçlı olarak tercih edilen modeldir. İkinci kol modelinde omuz başlarından yere kadar uzanan ve omuz başına dikiş yardımı veya çıtçılt desteği ile tutturulan parça arka bel hizasında birbiriyle bağlanarak elbiseye bambaşka bir hava katmaktadır4<https://www.nedir.com/y%C3%B6resel-k%C4%B1yafetler> (erişim tarihi: 26.11.2021).

Genelde ovada yaşayan kadınların tercih ettiği bir modeldir[27]. Huçuk giyen kadınlar, başlarına örme fes üzerine ipek kıttan takıp kıttan üzerine ise pamuklu desenli tülbent sarar ve bu baş bağlama şekline de “kofi” denilmektedir. Huçuk modeli için genelde ipek ve ipek kadife kumaşlar tercih edilse de pamuklu desenli kumaşlarda tercih edilmektedir[27].

Huçuk, Mardin yöresinin genelinde düğün, nişan, kına gibi özel günler giyilmekte olan bir elbise modelidir. Yapılan araştırmalara göre bu elbise modelinin günümüzde giyimini görmek pek mümkün değildir.

4.1.2.2. Gelin Elbisesi(Gelinlik)

Gelin elbisesi(gelinlik), gelinin düğün günü giydiği işlemeli bir elbise modelidir. Kullanılan kumaşlar ipek kadife, kadife veya ipek dokumalardır. Boyu ayak bileklerinin hemen üstünde biten elbise, belden büzgülü veya pilelidir. Yakası yuvarlak veya hâkim yaka tercih edilmektedir. Kol boyu uzun, kol ağzı ise lastikli veya yırtmaçlı olup yırtmaca dikilen iki santimlik biye yardımı ile yırtmaç düğümlemektedir. Arka ortasından basen hattına kadar gizli fermuar takılan modelin ön bedeni kupludur. Gelin elbisesi, farklı anlamlar taşıyan motif veya desenler işlenerek süslenmiştir. Sim sırma, tel kırma, tırtıl ve kurtçuk kullanılarak işleme yapılmıştır[29].

Genelde bolluğu ve bereketi simgeleyen “başak motifi” ve uğuru simgeleyen “uğur böceği” motifi bir arada kullanılmıştır. Bu motiflerin tercih edilme sebebi ise yeni evlenen kişilerin birbirlerine mutluluk, huzur, bolluk, bereket ve uğur getireceği inancıdır[29].

Mardin’de evlenen her genç kızın mutlaka giymek istediği bu gelin elbisesi, günümüzde yerini daha şatafatlı, üzeri fabrikalarda işlenen dantel kaplı gelinliklere bırakmıştır[29].

4.1.2.3. Nişan Elbisesi

Nişan elbisesi genellikle canlı ve parlak olan şifon veya saten kumaştan yapılmaktadır. Yaka kenarı, kol ağzı, bel ve etek ucu kenarları volanlıdır. Elbise arka ortası fermuarlı, göğüs ve arka omuz pensleri mevcuttur. Kol boyu kişinin tercihine göre uzun veya yarım kol şeklindedir[30].

Şehirde ve kırsal kesimde yaşayan bütün genç kızların vazgeçilmezi olan bu elbiseye çok anlam yüklenmektedir. Mardin civarında Diyarbakır, Şanlıurfa ve Siirt illerinde elbise az farklılık gösterse de benzer formlar kullanılmıştır. Bu nişan elbisesi günümüzde yerini daha modern olan üst bedeni dantel işlemeli, tarlatanlı kabarık etekler ve daha gösterişli modellere bırakmıştır[30].

4.1.2.4. Sabahlık Elbise

Nişan elbisesi iki parçadan oluşmaktadır. Genellikle saten veya ipek kumaş tercih edilmektedir. Elbisenin içine askılı kol, önden V yaka kesiminde ince satenden dikilmiş bir iç elbise giyildikten sonra, üzerine nişan elbise giyilmektedir. Elbisenin yaka kenarı, kol ağzı, etek ucu ve bel kısımları volan detayı ile zenginleştirilmiştir. Elbisenin içinde bir iç elbise olduğu için yaka açıklığı bele kadar inmektedir. İç elbisenin yaka kenarına ve etek ucuna dantel şeritler dikilerek süslenmektedir[31].

Sabahlık elbiseler daha çok kent merkezinde yaşayan yeni gelinlerin giymiş olduğu bir elbisedir. Günümüzde gelin çeyizi için daha modern, daha fantezi ve daha şık modeller hazırlanmaktadır[31].

5. MARDİN YÖRESİ GELENEKSEL KADIN ELBİSELERİNİN KUMAŞ, GİYSİ SÜSLEME TEKNİKLERİ VE MALZEME ÖZELLİKLERİ

5.1. Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiselerinde Kullanılan Kumaşlar

Kumaş, ipliklerin, çeşitli yöntemlerle bir araya getirilerek oluşturduğu kaplayıcı yüzeylerdir. Pamuk, yün, ipek, keten vb. maddelerden elde edilir (http-2).

Kumaş dokuma veya örme metodu ile üretilir. Dokumada genel prensip atkı ve örgülerin birbirinin içerisinde geçmesidir. Bu alanda yapılmış en büyük yenilik Leonardo da Vinci'nin icadı (1490), olan mekiğin kullanılmasıdır. Bu metotta atkı iplikleri mekik içindeki bir çubuk üzerinde sarılıdır. Zincir belirli aralıklarda ipliklerin yerini değiştirip iplikleri birbirlerinden uzaklaştıklarında, dokumacı açılan kanala bir kenarından diğer kenarına mekiği geçirir. Daha sonra iplikler tersi yönde birbirinden uzaklaşır. Dokumacı yeniden mekiği bir uçtan diğer kenara kadar geçirir. Bu işlem sürekli devam eder[9]. Mardin geleneksel kadın elbiselerinde kullanılan kumaşlar aşağıda detaylı bir şekilde verilmiştir.

5.1.1. Kadife

Kadifenin tarihi M.Ö. 2000'li yıllara dayanmaktadır. Geleneksel olarak ipektan yapılan kadifeler, günümüzde dayanıklılığını arttırmak için polyester benzeri sentetik elyaftan yapılmaktadır. Kadife, çift kumaş olarak özel bir tezgâhta dokunur ve kadife iplikler ekstra bir set çözgü ipliğinden yapılır. Kesik uçlar yüzeyde kümeler oluşturur ve bunlar eşit şekilde kesildiğinde yumuşak dokusuyla havlı bir doku ortaya çıkar[25].

Gece kıyafetlerinin yanı sıra günlük giyimde de tercih edilmektedir. En belirgin özelliği yumuşak dokusu ve parlaklığıdır. Türk giyiminde asırlar boyunca vazgeçilmez bir kumaş olan kadifenin, Özellikle 15 ve 16. yüzyıllarda Bursa, Bilecik, Aydos'ta en güzelleri dokunurdu. Bursa, ipekli kadifelerin dokuma merkezi olup kumaşlar, dünyanın en değerli giyim eşyalarında kullanılırdı. İstanbul, kadife ticaretinin merkeziydi[25].

5.1.2. İpekli Kumaşlar

İpek kumaş ipekböceği kozalarından üretilen protein esaslı doğal bir elyaftır. İpekçilik işleminden elde edilen iplikler çeşitli tekstilleri örmek için kullanılır. Kumaş parıldaayan bir görünüme sahiptir, ancak doğal elyafı nedeniyle örgü desenlerini keser. Üçgen prizma benzeri yapı, kumaşın ışıkları kırmasına izin verir, böylece farklı aydınlatmada çeşitli renkler üretir[32].

İpeğin kökeni M.Ö.2450 ile M.Ö. 2000 yılları arasında İndus Vadisi uygarlığına kadar uzanmaktadır. Bununla birlikte, kökenleri hala Çin'de M.Ö. 2500'de görülmektedir. 16.yüzyıl ile 20. yüzyıl arasında İtalya ve Fransa'da büyük gelişme göstermiştir. İpek böcekleri özel alanlarda yetiştirilir ve dut yaprakları ile beslenir. Yeteri erişkinliğe ulaşan ipek böcekleri, ağzlarından salgıladıkları özel bir salgı sayesinde küçük ipek kozalara döner. Ancak kaliteli bir ipek elde edilmek isteniyorsa ipek böceklerinin kozayı delip çıkmaları engellenir. Elde edilen kozalar yüksek ısıda kaynatılarak yumuşamaları sağlanır ve koza lifleri iplik haline getirilir. İpek böceklerinin oluşturduğu bu liflerin özel işlemlerden geçirilmesiyle elde edilen iplikler daha sonra dokuma tezgâhlarında dokunur ve saf ipek kumaş elde edilir[32].

5.1.3. Yünlü Kumaşlar

Yünlü kumaşlar, tüm iklimlerde rahatça kullanılan, sağlıklı kumaş türleridir. Yün, koyun türlerinden elde edilen doğal bir iptir. En iyi yünler kısa liflerden elde edilir. Uzun lifler ise çoğunlukta kalın kumaş yapımında kullanılır. Yünlerin çeşitli türleri vardır. Bu türler keçi tüyü alpaka, angora, mohair ve kaşmir'dir. Kullanılan bazı özel yünler vardır. Bunlar çok yumuşak, parlak ve pahalıdır çünkü az miktarda üretilirler. Bu yünler, kumaşa parlaklık katmak ve kumaşın kıvrımlarını arttırmak için koyun yünü ile karıştırılır[25].

Birçok ağırlıkta ve örgülerde olduğu gibi tüm iklimlerde rahat bir şekilde kullanılır. Vücuda nefes aldırması için kışın sıcak, yazın serin tutar. Diğer doğal elyaflara göre nemi daha iyi tutar. Ateşe ve nispeten kırışıklığa karşı dayanıklı bir kumaştır[32].

Batılı seyyah İbn Battuta seyahatnamesinde Mardin'de üretimi yapılan yünlü kumaş ve giysi biçimine yer vermiştir.

Mardin'de Mer'ız diye bilinen yünden yapılmış giysiler üretildiğini ve giysilere "Mardini" de denildiğini zikreder. XIV. yüzyılın ilk yarısında Mardin'e uğramış bir seyyah olan İbn Battuta'nın burada giysi üretimi ile ilgili vermiş olduğu bilgi, XIII. Yüzyılın sonlarında yine Mardin'e uğramış batılı bir seyyah olan Marco Polo'nun verdiği bilgileri teyit etmektedir[33].

5.1.4. Basma

Basit ve karmaşık desenlerin, baskı yolu ile pamuklu bez ayağı kumaşa uygulanması ile elde edilen desenli kumaşlara "basma" adı verilir. Basma genellikle

pamuklu kumaşların üzerine yapılmaktadır. Eski dönemlerde yastık yüzü, yorgan yüzü ve perde gibi kumaşların üzerine basma yapılmaktaydı[34].

Mardin yöresinde basma ve basmacılığın ne zaman ortaya çıktığı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak Asurlulardan bu yana var olduğu söylenmektedir[16].

Unutulmaya yüz tutmuş, hatta yok olmayla karşı karşıya olan basmacılık sanatının örneklerini Mardin'de görmek hala mümkündür. 2016 yılında kaybettiğimiz son Süryani basmacılık sanatçısı Nasra Şimmeshindi Çilli'den sonra bu sanatı yaşatma adına bazı kurumların bu sorumluluğu üstlenmesi umut verici olsa da bu sanatın eski görkeminin olmadığı görülmektedir[35].

Mardin'de basmacılık sanatı; perdeler, nevresim takımları, şallar, fularla, entariler, yelekler, yazmalar, duvar süslemesinde kullanılan kumaşlar, masa ve sehpa örtüleri, sedir örtüleri, yastık kılıfları, kırilent kılıfları gibi tekstil ürünlerinin süslemesinde kullanılmıştır. Bunlarla beraber aslında bekli de Mardin'de bu sanatın günümüze kadar gelmesine sebep olan bir diğer kullanım alanı ise Süryani Ortodoks kiliselerinde kullanılan örtü ve perdelerdir[35].

5.1.5. Keten Kumaşlar

Keten en eski kültür bitkilerindedir. Keten parlak, pürüzsüz olan çeşitli kalınlıktaki liflerden dokunan kumaşlardır[32].

Keten, 4000-5000 yıldan beri Yakın Doğu ve Akdeniz bölgelerinde lifi ve tohumları için yetiştirilmekte; dünyanın birçok yerinde üretilmektedir. Mısır'da M.Ö. 4. yüzyılda keten yetiştirildiği, mabetler ve mezarlar üzerine yapılan resimlerden anlaşılmıştır[36].

Dünya'da keten üretiminde ilk sırayı Rusya ve ikinci sırayı Polonya alır. Memleketimizde bazı keten türleri tabii olarak yetişir. Türkiye'de Batı, İç Anadolu ve Karadeniz'de daha fazla olmak üzere Anadolu'nun çoğu yerinde yetişmektedir (<http-5>).

5.1.6. Pamuklu Kumaşlar

Pamuk bitkisinden elde edilen liflerin tezgâhta dokunması sonucu elde edilen kumaş türleridir. Arkeolojik kanıtlar gerek Hindistan gerek Güney Amerika'da 6000 ile 7000 yıl önce pamuğun değişik türlerinin tarımının yapıldığı ve giyimde kullanıldığını göstermektedir. Mezopotamya'dan da Eski Mısır'a geçmiştir. Türkiye'de M.Ö. 330 yılına

dek geriye giden uzun bir tarihçesi olmasına karşın asıl gelişmesi 11. yüzyılda Selçuklu Türkleri ve 14. yüzyılda Osmanlı Türkleri zamanında olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanından sonra ise pamuk tarımına büyük önem verilmiştir. İpek ve yün kumaş gruplarına göre esnemesi daha azdır. Bundan dolayı pamuklu kumaşlar daha çabuk kırışabilmektedir. Sürtünme ve aşınma gibi durumlara dayanıklıdır. İpek ve yün benzeri kumaşlara nazaran nemi daha az çekmektedir[37].

5.1.7. Bürümcük

Bu kumaş çeşidi 15. yy. Osmanlı arşivlerinde bürümcük adıyla yer almaktadır. Çok fazla bükümle elde edilen ipek ipliklerin dokunarak elde edildiği bir kumaş türüdür. Dokunan bürümcük kumaşının atkı ve çözgü ipleri ipek olmakla beraber çözgüsü pamuk iplik olamı da tercih edilmiştir. Genellikle bezayağı örgü şeklinde dokunmaktadır. Kadın için atkı ve çözgüsü ipek tercih edilirken, erkek için çözgüsü pamuk, atkısı ipek tercih edilmiştir. Bürümcük kumaşı 15. yüzyıl ve 16. yüzyıllarda başta Bursa olmak üzere, Denizli, İstanbul, Muğla, Alaşehir ve Bilecik gibi şehirlerde dokuması yapılmıştır. Dayanıklı olması ve esnek olması ve çabuk kuruyor olması tercih sebebi olmuştur. Genellikle iç giyim, zıbn, gelin ve damatların gömlekleri için kullanılmıştır[34].

5.1.8. Pazen

İpek ve pamuktan elden edilen liflerin dokuması ile üretilen bir kumaş çeşididir. Bez ayağı örgülü dokuma kumaştır. Sık dokumalı ve kalın olan kumaşın bir yüzü hafif tüylü ve parlaktır. Üzerine farklı desenlerde baskı yapılmaktadır. Ayrıca aplik ve nakış ile işlenmektedir[37].

5.2. Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiselerinde Kullanılan Süsleme Teknikleri

İğne yardımı ile deri ve kumaş dokumalar üzerine farklı renklerdeki iplerle yapılan süsleme biçimine işleme denir. Bu işlem pamuk, yün, ipek, metal gibi iplikler ile uygulanmaktadır. Deri, keçe ve dokuma üzerine çeşitli iğneler kullanılmaktadır[37].

Genelde kasnak veya gergef adı verilen araçlara dokuma kumaşlar gerdirilerek farklı renkteki iplikler yardımı ile yapılan bu el sanatı çok eski zamanlara uzanmaktadır. Antik çağdan günümüze süre gelen kazılarda bu el sanatının etkileyici bir şekilde gelişme gösterdiği görülmektedir. [38].

Süsleme sanatı yüz yıllar boyunca insanoğlunun vazgeçemediği temel yönelimlerden biri olmuştur. Estetik açıdan bakıldığında kullanılan renklerin ve çizgilerin

kural tanımaz bir duruş sergilediği görülmektedir. Nesne ve konuların aktarımlarında somut ve soyut biçimlendirmeler bir arada kullanılmıştır. Renklerin ve bitkisel formların aktarımı kumaşa doğrudan yapmak yerine özgün bir şekilde aktarım yapılmıştır. Kullanılan motiflerin birden fazla tekrarı veya farklı renk kombinasyonları yapılarak bütün yüzeyde bir kompozisyon oluşturulmaktadır [38].

Tarih boyunca yapılan en yaygın süsleme nesnesi farklı madenlerden elde edilen boncuklar ve çeşitli taşlar olmuştur. Kehribar, deniz kabukları, bronz, gümüş ve altın gibi süs nesnelere en çok tercih edilenlerdir[39].

Bir halk zanaatı olan işlemecilik sanatı ürünleri yastık kılıfı, yorgan kılıfı ve çarşaf gibi ev eşyalarının, bebek takımları, yelek, cepken, iç giyim eşyalarının ve namazlık, yaşmak, başörtüsü ve mendil gibi gündelik kullanılan eşyaların üzerine yapılan çeşitli desen ve motiflerden meydana gelmektedir. İşleme çeşitleri içinde kanaviçeler ve gergefler önde gelmektedir. İşleme türleri arasında sim ve sırma işleri, yama işleri gibi yaygın işlemlerde vardır. Gergef işlemleri, gergef ölçüsünden biraz büyük bir kumaş parçasının gergef adı verilen kasağa gerilmesi ve bu gergin kumaşın zemininin iğne yardımı ile işlenmesi sonucu elde edilir. Kanaviçe işlemleri, en yaygın olan işleme biçimidir. Kanaviçe orta çağlardan beri dünyanın her yerinde örnekleri bulunabilen bir işlemdir. Kanaviçe işi genelde etamin kumaşı üzerine çapraz iğne ile işlenerek bezemeler yapılmaktadır. En çok tercih edilen desenler ve motifler ise lale, karanfil, gül, yaprak, çiçek, nazar boncuğu ve çeşitli geometrik desenlerden oluşmaktadır[37].

Mardin yöresi geleneksel kadın elbiselerinde kullanılan işleme teknikleri:

Sarma: Kullanılmak istenen kumaş parçası üzerinde belirlenen alana çizilen veya işareti alınan desenin iğne yardımı ile işlenmesidir. Düz sarma, verev sarma ve kabartma sarma gibi çeşitleri de vardır[37].

Kanaviçe: Kumaş üzerine seyrek dokumalı bir parça etamin kumaş dikilerek üzerinden iğne ile (X) şeklinde işleme yapılan bir tekniktir. Desen bu biçimlerin renklere göre belirli sayılarda işlenmesi ile ortaya çıkar. Bu teknik etamin üzerine de uygulanmaktadır. Elde ve makinede yapılmaktadır[37].

Aplike: Kumaştan kesilen bir kumaş parçasını giysi veya ev tekstiline işle şekline denir. Giysiye aktarılan kumaş parçasına aplik adı verilmektedir. Aplik parçası genellikle motifli veya desenli kumaştan kesilmektedir. Aplike 18. Yüzyılda Amerikalılar

tarafından yapılmıştır. Amerikalılar bu işleme sanatını giysiye zenginlik katmak için yapmıştır. Günümüzde de bazı müzelerimizde örnekleri mevcuttur[37].

Tığ oyası: Tığ adı verilen ucu çengel şeklindeki araç kullanılarak el ile bir obje veya obje süsü elde etmek için tek tip ilmekle sıralama yapılarak motiflerin oluşturulduğu bir örme el sanatıdır. Çeşitli kalınlıktaki ipler ve kullanılan ipe uygun tığ numarası seçilerek yapılır[37].

İğne oyası: İğne, tığ, firkete ve mekik kullanılarak ince iplik veya ipek iplikle yapılan ilmeklerden oluşan ince örgü danteldir. İğne ile kumaş, kalın iplik ve zincir üzerine düğüm atılarak yapılan örgü türüdür. İğne oyalarnın boyutlu yapısı ve süsleyici niteliği ile el sanatlarımız içinde önemli bir yeri vardır. Geleneklerimizin çok güzel örneklerinden olan iğne oyalarnın Anadolu'da çok eskilere dayanan belgeleri bulunmuştur. Bütün bölgelerimizde yapılmakla birlikte bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir[37].

Tel kırma: Tel kırma(+) ya da (x) şeklinde yapılan tekrar sonucu ortaya çıkan işleme çeşididir. Kumaş kasnağa veya gergefe gerilerek çalışılır. İşleme yapılırken makas kullanılmadan, tel aşağıya ve yukarıya doğru bükülerek kesildiği için bu isim verilmiştir. 18. Yüzyıldan bu yana yapılmaktadır. Tel kırmanın diğer ismi "Bartın işi"dir. Bartın'da ortaya çıkmış ve gelişmiştir[38].

Suzeni: Suzeni bir çeşit kasnak işidir. Kasnağa gerilen kumaş üzerine tığ veya iğne ile yapılan zincir işine suzeni denir. Üzerine motif çizilmiş bez kasnağa gerilir, iğne veya tıgla kasnağın altındaki iplikler veya yünler başparmak yardımıyla üstten çekilir. İşleme motifin sınırı içinde bir zincir halinde sürdürülür[38].

Maraş işi: Alt kısmı özel olarak hazırlanan kabartma kartonunun üzeri tamamen simle kaplanan işlemedir. Saray işlemesi olarak da bilinen sırma işi 19. yüzyılda iyice yaygınlaşmıştır. Maraş ve Kütahya kentlerinde de zengin örnekleri bulunan sırmanın işleme alanları oldukça yaygındır. Eskiden günümüze kadar gelen bindallılar, yatak örtüleri, bohça, cepken, perde, divan yaygıları ve çok çeşitli örtülerde Maraş işi (dival işlemesi) uygulandığı görülmektedir[38].

Başlangıçta elle yapılmakta olan Maraş işi, teknolojinin gelişmesi ile birlikte diğer nakış örnekleri gibi makinede rahatlıkla yapılabilmektedir. Maraş işi, dokumasıyeyrek

olmayan kumaş yüzlerine uygulanmaktadır. Kadife, saten, ipek, deri ve yöresel dokuma kumaşlara yapılmaktadır[38].

5.3. Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiselerinin Süslemesinde Kullanılan Malzemeler

Anadolu'daki Türk halk giysilerinin üzerine uygulanan pek çok tekniğin süsleme özelliğini artırmak, giysilere daha zengin ve renkli özellik katmak amacıyla çeşitli malzemeler kullanarak yapılan süslemeler mevcuttur. Anadolu kadınının giysilerini süslemek ve çeşitli renk uyumunu oluşturmak için çevresinde bulunduğu her tür malzeme yi üstün bir estetik anlayışı ile değerlendirerek kullanması giysilere sanatsal bir değer katmıştır[1].

Boncuklar, deniz kabukları, kumaş parçaları, düğmeler, metal paralar, tırtıl, saçak, tel, inci, hazır harçlar, kurdeleler, hazır danteller ve şeritler gibi pek çok malzeme kullanılmaktadır. Malzeme tek başına kullanılmakla beraber birkaç tanesinin beraber kullanıldığı da görülmektedir[1].

Mardin, tarihte farklı medeniyetlere ev sahipliği yaptığından dolayı el sanatları da farklılık ve zenginlik göstermektedir. Birçok uygarlığın beşiği olan Mardin, yine bu uygarlıkların kültürlerini her köşesinde hala taşıdığı görülmektedir. Mardin el sanatlarının kökleri çok eskiye dayanmakta ve giysi süslemelerinde kullanılan malzemelere değer katmaktadır[16].

Toplumların sanat duyarlılığı açık bir biçimde, o toplumun süsleme sanatlarında görülmektedir. Süsleme açısından son derece zengin olan Mardin el sanatları gerek renk, motif ve kompozisyon açısından, gerekse Mardin halkına özgü süsleme geleneğinin ve kültürünün bu sanatın yakın etkileşimde bulunduğu diğer kültürden kolayca ayırmayı mümkün kılmaktadır[16].

Mardin el sanatları, halkın doğal çevresiyle geleneksel kültürünün etkisinde ve diğer kültürlerden etkilenerek benimsediği estetik yanı aktarılan eserlerdir. Mardin el sanatları birçok mesleki alanda kendini göstermiştir. Bunlardan en önemlisi de işleme sanatıdır[16].

Sim: Genellikle işlemlerde kullanılan ince gümüş ve ince altın tellerin, ipek veya pamuk ipliklere sarılarak elde edilmektedir. Renkte solma veya kararma olmaması için bir kâğıda veya bez parçasına sarılarak muhafaza edilmelidir[40].

Sırma: Altın yaldızlı veya yaldızsız ince gümüş teldir. İyisi ve tercih edileni altın olandır. Pahalı bir madde olduğu için günümüzde kullanımını çok azdır. Bu nedenden dolayı sim işleme kullanılmaktadır[41].

Tırtıl: Maraş işi veya diğer giysi nakışlarında kullanılan altın, gümüş gereç(http-2).

Tırtıl kullanılarak giysi üzerine işlenen motif veya desen hacimli ve zengin bir duruş sergilemektedir[38].

Boncuk: Genelde elbisenin ön ve arka bedeninde kullanılmaktadır. Farklı renklerden oluşan boncuklar giysi üzerinde bir araya gelerek oluşturduğu desen, motif veya figür ile elbiseye farklı bir hava katmaktadır[41].

Tel: Eskiden bindallıların işleminde kullanılmakta iken günümüzde ise ekonomik olduğu için gelin başlarında kullanılmaktadır[41].

Püskül: İpek veya pamuk iplikten oluşan ip demetinin ortadan sabitlenip iki ucunun sarkıtılarak oluşturduğu saçaktır. Bazı giysi ve döşemelik eşya gruplarında kullanılmaktadır[40].

Hazır Harç: Renkli iplikler, sim, merserize, sırma ile fabrikasyon işleme veya örme şeritlerdir. Farklı harçlar bir araya getirilerek de yapılmaktadır8https://acikders.ankara.edu.tr, (erişim tarihi: 26.12.2021).

6. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde 20. Yüzyıl Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiseleri incelenmiştir. Bu inceleme araştırmacı tarafından oluşturulan gözlem fişleriyle yapılmıştır. 33 adet gözlem fişi yer almaktadır. Gözlem fişleri içerisinde elbiseye ait belgelenmek istenen tüm özellikler açıklanmıştır. Gözlem fişleri sırasıyla aşağıda verilmiştir.

6.1. Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiseleri Gözlem Fişleri

şekil No: 6.1.

Ürün adı: Gelin Elbisesi 1

İnceleme tarihi: 04.02.2020

Fotoğraf No:1.1.-1.2.-1.3.-1.4.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesi

Yöresi: Mardin

Envanter No: 278

Boyutları: -

Giysinin Desen ve Form Özellikleri: Yaka modeli dikdörtgen olan gelin elbisesi ipek kumaştan yapılmıştır. Yaka kenarı hazır dantel ile süslenen modelin ön yakasında iki adet pile mevcuttur. Drape ile yapılan kemer, bele dikiş yardımı ile birkaç yerden tutturulmuştur. Kumaştan yapılan fiyonklu gül kemer üzerine dikilmiştir. Etek üzerine dikiş yardımı ile yapılan büzgü kemer altından başlamaktadır. Takma kol modeline sahip elbisenin kol ağzında yırtmaç mevcuttur. Kol ağzını genişletmek ve daraltmak için biye şeklinde şerit dikilmiştir. Omuz başında büzgü detayı yer alan elbisenin boyu dizin biraz altına bitmektedir.

Gelin elbisesinin yaka kenarı hazır dantelle süslenmiştir. Etek ucu, kollar ve beden üzerine iki farklı renkteki ip kullanılarak makinede bitkisel motifler işlenmiştir. Sarma tekniği ile uygulanan motifler bir ters bir düz şeklinde dizilmiştir.

Gelin elbisesi başa takılan gelin başı, kenarı süslü yazma veya saça tutturulan fiyonk ile tamamlanmıştır. Kadife, ipek kadife, ipek ve ipek satenden oluşan gelin elbisesi günümüz gelinliği yerine giyilmiş olan bir elbise modelidir. Gelin elbisesi sadece düğün günü giyildiği bilinmektedir.

Görse1 6.1. Şekil 6.1.'in önden görünümi

Görsel 6.2. Şekil 6.1.'in kol detayı

Fotoğraf 6.3. Şekil 6.1.'in ön yaka detayı

Görsel 6.4. Şekil 6.1.'in nakış işleme detayı

Şekil No: 6.2.

Ürün adı: Gelin Elbisesi 2

İnceleme tarihi: 11.02.2021

Fotoğraf No:1.5.-1.6.-1.7.-1.8.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesi

Yöresi: Mardin

Envanter No: 277

Boyutları: -

Giyisinin Desen ve Form Özellikleri: İpek kadife kumaştan yapılan gelin elbisesi, hâkim yaka olup boyu yere kadardır. Elbisenin giyilebilmesini kolaylaştırmak amacıyla arka ortasında fermuar kullanılmıştır. Eteğe büzgü verilerek bedenle birleştirilen modelin ön bedendeki dikiş hattı süsleme yardımı ile gizlenmiştir. Ön beden kuplu olan modelin arka bedeni ise sadece arka bel pensleri ile bedene oturtulmuştur. Belden büzgülü olan eteği aşağıya doğru düz inmektedir. Elbise kol modeli takma kol olup dirsekten kol ağzına doğru genişlemektedir.

İpek kadifeden yapılmış olan bu gelin elbisesi, bir omuz başından başlayıp diğer omuz başına karn hizasından geçen “V” şeklindeki hat üzerine yapılan işleme dikkat çekmektedir. Desen farklı bir düzen ile ön etek ve kol uçlarında da kullanılmıştır. Bu işleme tekniği tırtıl, kurtçuk ve ip kullanılarak yapılmıştır. İşlemeyi elbise ile beraber anlamlı kılan ise işlenen motiflerin anlamıdır. Bu motifler asma yaprağı, uğur böceği ve başak tanesinden oluşmaktadır. Bu motiflerin gelin elbisesine işlenmesine büyük anlam atfedilmektedir. Gelin olan kişiye bolluk, bereket ve çoğalma dileklerinde bulunmak amacıyla yapılmaktadır.

Gelin elbisesi, üzeri işlemeli kuşak şeklindeki parçanın bandana şeklinde kafaya takılması veya boyuna fular şeklinde bağlanması ile tamamlanmıştır. Bu parça elbise kumaşından yapılmıştır. Üzerine yapılan işleme tekniğinde de elbisede kullanılan teknik kullanılmıştır.

Lütfiye Kolsuz’a ait olan gelinlik 1953 tarihli olup Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesi sergi salonunda sergilenmektedir.

Görsel 6.5. Şekil 6.2.'nin önden görünümü

Görsel 6.6. Şekil 6.2.'nin arkadan görünümü

Görsel 6.7. Şekil 6.2.'nin ön yaka detayı

Görsel 6.8. Şekil 6.2.'nin kol detayı

Şekil No: 6.3.

Ürün adı: Zibun 1

İnceleme tarihi: 11.02.2021

Fotoğraf No:1.9.-1.10.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Mardin Müzesi

Yöresi: Mardin

Envanter No: 1237-1343

Boyutları: Boy: 133 cm, En: 59 cm

Giyisinin Desen ve Form Özellikleri: İç gömleğin üzerine giyilen bu elbise modeli elle dokunmuş olan ham ketenden yapılmıştır. Kumaşa herhangi bir boyama işlemi yapılmamış, kumaş doğal rengiyle kullanılmıştır. Elbise yarım kollu ve boyu yere kadardır. Yakası “V” şeklinde olan elbisenin yaka açıklığı bele kadar inmektedir. Yaka kenarına 1 cm biye elde tutturulmuştur. Dikdörtgen formundaki elbisenin üst bedeni ve eteği parçalı olup tamamı elde dikilmiştir. Kollar tek parça, kol ucu çevresi elde işleme yapılmıştır.

Elbisenin etek uçlarına, stilize edilmiş geometrik formlar ve bitkisel motifler kanaviçe tekniği ile uygulanmıştır. Desen etek ucu kısımlarında bir şerit şeklinde devam ederken yanlar ve arka ortasında biraz yukarıya doğru çıkmaktadır. Deseni oluşturmak için kullanılan farklı renklerdeki pamuklu ipliğin yer yer söküldüğü gözlemlenmiştir.

Zibun adı verilen bu elbise günlük giyilen bir elbise modelidir. Genellikle iç gömlek üzerine ve kaffanın altına giyilmiştir.

Görsel 6.9. Şekil 6.3.'ün önden görünümü

Görsel 6.10. Şekil 6.3. 'ün arkadan görünümü

Şekil No: 6.4.

Ürün adı: Zıbun 2

İnceleme tarihi: 18.09.2021

Fotoğraf No:1.11.-1.12.-1.13.-1.14.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesi

Yöresi: Mardin

Envanter No: 1237-1343

Boyutları: Boy: 136 cm, En: 60 cm

Giyisinin Desen ve Form Özellikleri: İç gömlek üzerine giyilen zıbun modelinin tamamı elde dikilmiştir. Pamuk-Keten karışımı kumaştan dikilmiş olan elbise siyah renktedir. “V” yaka formundaki yaka modeli tek düğme ile kapanmaktadır. Yakada yer alan ilik elde açılmıştır. Yaka açıklığı bel hizasına kadar inmekte ve yaka açıklığının başladığı yerde üçgen şeklinde bir kumaş detayı ile süslenmiştir. Kollar, takma kol modeli ve kol altlarına üçgen formundaki parça yardımı ile bolluk verilmiştir. Kol ağzında yer alan yırtmaç uçları üçgen şeklinde dışa doğru katlanmıştır. Kol ağzındaki bu detay sarma dikiş tekniği ile yapılmıştır. Modelde koltuk altından başlayan ön yan kuplar ve arka yan kuplar mevcuttur. Yan dikişlerde yırtmaç kullanılmıştır.

Elbisenin bütün parçaları el dikişi ile birleştirilmiştir. Overlok dikişi yapılması gereken yerler elde sürfile dikişi yapılmıştır. Yan dikiş yırtmacı, kol yırtmacı, kol ağzı ve yaka kenarı ip sarma tekniği ile süslenmiştir. Ayrıca etek ucundan başlayıp basen hattına kadar devam eden, arka kupların dikişleri üzerine de ip sarma tekniği uygulanmıştır. Yaka kenarına takılan biye elde baskı dikişi yapılmıştır.

Zıbun adı verilen bu elbise günlük giyilen bir elbise modelidir. Genellikle iç gömlek üzerine ve kaftanın altına giyilmiştir.

Görsel 6.11. Şekil 6.4.'ün önden görünümü

Görsel 6.12. Şekil 6.4.'ün arkadan görünümü

Görsel 6.13. Şekil 6.4. 'ün ön yaka detayı

Görsel 6.14. Şekil 6.4. 'ün kol detayı

Şekil No: 6.5.

Ürün adı: Fistan 1

İnceleme tarihi: 30.01.2021

Fotoğraf No:1.15.-1.16.-1.17.-1.18.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Müzeyyen ÖZTEMEL'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: Boy: 150 cm, En: 54 cm

Giyisinin Desen ve Form Özellikleri: Kadife kumaştan yapılan kahverengi fistan modelinin boyu yere kadardır. Ön beden üzerinde omuz pensu, göğüs pensu ve bel pensu yer almaktadır. Arka beden üzerinde ise elbisenin bedene oturması için omuz pensu ve bel pensu kullanılmıştır. Üst beden, ön ortası dikişli olan elbisenin arka ortası dikişsizdir. Kol modeli takma kol olup tek düğmeli manşet mevcuttur. Yaka yırtmacı iki düğme ile kapanan yaka “V” modelidir. Manşet ve yaka kısmında yer alan ilikler elle yapılmıştır. Fistanın etek kısmını geniş tutmak için kumaşın enini boy olarak kesilmiştir. Eteği üst bedene takmak için ise eteğin bel kısmına pile yapılmıştır. Fistan modeli üzerine işleme veya süsleme yapılmamıştır. Düz dikiş makinesi ile dikilen fistan modelinde overlok dikişi kullanılmamıştır. Yaka kenarına biye(1 cm) dikilen modelin etek ucu 1 cm kıvrılarak dikilmiştir. Bele bağlanan 2 cm genişliğindeki kuşak elbisenin yan dikişine tutturulmuştur.

Mardin kadınının karakteristik elbise formu olan fistan modeli hemen hemen bütün yöre kadınlarının giydiği bir elbisedir. İthal olan bu fistan modelinin kumaşı yöre halkı tarafından “Alman kadifesi” olarak bilinmektedir. “Müzeyyen Öztemel(fistanın sahibi)’in aktardığına göre; bu kadife kumaşlar ithal olup nadir bulunan kumaşlardır. Eskiden köyleri gezen seyyar kumaş satıcılarından temin edilmiştir. Kumaşları seyyar satıcıdan aldıktan sonra dikiş bilen kadınların çoğu kendileri dikermiş, dikiş bilmeyenler ise dikiş bilen eş, dosta dikirtirmiş.” Bu fistan modeli 1990’lı yıllarda Müzeyyen ÖZTEMEL tarafından giyilmiş olup kendisi tarafından hala saklanmaktadır.

Fistan giyen Mardin merkezde yaşayan kadınlar başını beyaz tülben ile örterken, kırsal kesimde yaşayan kadınlar daha çok kıttan ve hübrü ile başını

bağlamaktadır.¹bağlanan kuşak elbiseyi bele oturmakla beraber kadınların vazgeçilmez giysi aksesuarı olmuştur.

giysi aksesuarı olmuştur.

¹Hübri-Kıttan: Hübri, ince dokulu ve renkli ipekten dokunmuş yazma büyüklüğündeki örtülere verilen isimdir. Kıttan, ipek kumaştan elde edilen beyaz renkli, hübri 'den önce başa bağlanan örtüdür[10].

Görsel 6.15. Şekil 6.5.'in önden görünümü

Görsel 6.16. Şekil 6.5.'in arkadan görünümü

Görsel 6.17. Şekil 6.5.'in ön detayı

Görsel 6.18. Şekil 6.5.'in arka detayı

Şekil No: 6.6.

Ürün adı: Fistan 2

İnceleme tarihi: 30.01.2022

Fotoğraf No:1.19.-1.20.-1.21.-1.22.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Müzeyyen Öztemel'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: Boy: 150 cm, En: 62 cm

Giyisinin Desen ve Form Özellikleri: Kadife kumaştan yapılan zümrüt yeşili fistan modelinin boyu yere kadardır. Ön beden üzerinde sadece sol tarafa kup yer almaktadır. Arka beden üzerinde ise sadece sağ tarafında kup kullanılmış ve bu kup iki parça kumaş birleştirilerek oluşturulmuştur. Üst beden, ön ortası dikişli olan elbisenin arka ortası dikişsizdir. Kol modeli takma kol olup kol ağzı lastiklidir. Yaka yırtmacı tek düğme ile kapanan yaka yuvarlak modeldir. Yakada bir adet çitçit düğme kullanılmıştır. Fistanın etek kısmını geniş tutmak için kumaşın enini boy olarak kesilmiştir. Eteği üst bedene takmak için ise etek bel kısmına pile yapılmıştır. Fistan modeli üzerine işleme veya süsleme yapılmamıştır. Düz dikiş makinesi ile dikilen fistan modelinde overlok dikişi kullanılmamıştır. Yaka kenarı elde baskı dikişi ile dikilen modelin etek ucu 1 cm kıvrılarak makine dikişi ile dikilmiştir. Bu fistan modelinde bele kumaş bağlamak yerine etek ile üst bedeni birbirine bağlayan 8 cm genişliğindeki kemer görüntüsü veren kumaş kullanılmıştır. Kemer andıran parça üzerinde sağa ve sola bakan iki adet pile mevcuttur. Ön bedene dikilen bu parça arka bedende kullanılmamış onun yerine arka bele lastik dikilmiştir.

Mardin kadınının karakteristik elbise formu olan fistan modeli hemen hemen bütün yöre kadınlarının giydiği bir elbisedir. İthal olan bu fistan modelinin kumaşı yöre halkı tarafında "Alman kadifesi" olarak bilinmektedir. "Müzeyyen Öztemel(fistanın sahibi)'in aktardığına göre; bu kadife kumaşlar ithal olup nadir bulunan kumaşlardır. Eskiden köyleri gezen seyyar kumaş satıcılarından temin edilmektedir. Kumaşları seyyar satıcıdan aldıktan sonra dikiş bilen kadınların çoğu kendileri dikermiş, dikiş bilmeyenler ise dikiş bilen eş, dosta diktirmiş." Bu fistan modeli Müzeyyen ÖZTEMEL'in gelin elbisesi olup 1985 yılında giyilmiştir. Fistan Müzeyyen Öztemel tarafından hala saklanmaktadır.

Kırsal bölgelerde yaşayan kadınlar 1990'lı yıllara kadar gerek maddi yetersizlik gerekse şehir merkezlerine gidemediklerinden dolayı gelinlik yerine kadife veya ipek kadifeden dikilen fistan giymişlerdir.

Fistan giyen Mardin merkezde yaşayan kadınlar başını beyaz tülbent ile örterken, kırsal kesimde yaşayan kadınlar daha çok kıttan ve hübrü ile başını bağlamaktadır. Bele bağlanan kuşak elbiseyi bele oturmakla beraber kadınların vazgeçilmez giyim aksesuarı olmuştur.

Görsel 6.19. Şekil 6.6.'nın önden görünümü

Görsel 6.20. Şekil 6.6.'nın arkadan görünümü

Görsel 6.21. Şekil 6.6. 'nın ön detayı

Görsel 6.22. Şekil 6.6. 'nın arka detayı

Şekil No: 6.7.

Ürün adı: Fistan 3

İnceleme tarihi: 10.05.2022

Fotoğraf No:1.23.-1.24.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Gurbet BİLGİÇ'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: -

Giyisinin Desen ve Form Özellikleri: Kadife kumaş, elbise modeli yuvarlak yaka ve boyu yere kadardır. Elbise belden kesik ve pilelidir. Ön bedeni 3 parçadan oluşan elbisenin yaka çevresi biye ile temizlenmiş olup, yakada iki adet düğme kullanılmıştır. Göğüs hizası ile bel arasındaki parça pilelidir. Elbisenin arka bedeni ise iki parça ve bele iç taraftan dikilen lastik belde büzgü oluşturmaktadır. Kollar, takma kol modeli ve kol ağzı lastiklidir. Yan dikişe tutturulan kuşak hem elbisenin bele oturmasını sağlamakta hem görsel zenginlik katmaktadır. Mürdüm rengi kadife kumaş kullanılmıştır. Elbise düz dikiş makinesinde dikilmiştir.

Bu elbise modeli hem günlük hem de özel günlerde giyilmektedir. Bu elbise modeli tarzide özel dikim yaptırılmıştır.

1997 yılına ait elbise modeli Gurbet BİLGİÇ'in sandığından alınmıştır.

Görsel 6.23. Şekil 6.7.'nin önden görünümü

Görsel 6.24. Şekil 6.7.'nin arkadan görünümü

Şekil No: 6.8.

Ürün adı: Fistan 4

İnceleme tarihi: 10.05.2022

Fotoğraf No:1.25.-1.26.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Gurbet BİLGİÇ'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: -

Giyisinin Desen ve Form Özellikleri: Kadife kumaş, elbise modeli yuvarlak yaka ve boyu ayak bileğinin hemen üstünde bitmektedir. Elbise düz forma sahip olup belden kesiktir. Arka roba omuz başından ön bedene 8 cm kadar aşağıya inmektedir. Elbisenin yaka çevresi, elbisenin kendi kumaşından biye ile temizlenmiştir. Göğüs hizası ile bel arasındaki parça pilelidir. Elbisenin arka bedeni düz olup beden ve etek belde birleşmektedir. Kollar, takma kol modeli ve kol ağzı düzdür. Ön bedeni bitkisel motif baskılı, arka bedeni sade elbise için lacivert kadife kumaş kullanılmıştır. Elbise düz dikiş makinesinde dikilmiştir.

Bu elbise modeli terzide özel dikim yaptırılmıştır. 1994 yılına ait elbise modeli Gurbet BİLGİÇ'in sandığından alınmıştır.

Görsel 6.25. Şekil 6.8.'in önden görünümü

Görsel 6.26. Şekil 6.8.'in arkadan görünümü

Şekil No: 6.9.

Ürün adı: Fistan 5

İnceleme tarihi: 10.05.2022

Fotoğraf No: 1.27.-1.28.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Gurbet BİLGİÇ'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: -

Giyisinin Form, Desen ve Özellikleri: Elbise modelinin, ön bedeninde yere kadar inen 2 cm pat çalışılmıştır. "V" şeklindeki yakanın kenarı kendi kumaşından biye ile temizlenmiş ve 5 cm yırtmaç bırakılmıştır. Ön beden 4 parçadan oluşmakta ve omuz başından başlayan ön beden yan kupları etek ucuna kadar devam etmektedir. Arka beden 3 parçadan oluşmakta ve arka yan kuplar etek ucuna kadar inmektedir. Kol takma kol modeli ve kol ağzı düz dikilmiştir. Pamuklu baskılı kumaştan dikilmiş olan bu elbise modeli terzide özel dikim yaptırılmıştır.

1995 yılına ait elbise modeli Gurbet BİLGİÇ'in sandığından alınmıştır.

Görsel 6.27. Şekil 6.9.'un önden görünümü

Görsel 6.28. Şekil 6.9.'un arkadan görünümü

Şekil No: 6.10.

Ürün adı: Fistan 6

İnceleme tarihi: 10.05.2022

Fotoğraf No: 1.29.-1.30.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Gurbet BİLGİÇ'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: -

Giyisinin Form, Desen ve Özellikleri: Elbise modelinin ön ve arka ortası dikişlidir. "V" şeklindeki yakanın kenarı kendi kumaşından biye ile temizlenmiş ve 15 cm yaka yırtmacı bırakılmıştır. Ön ve arka beden 4'er parçadan oluşmakta, omuz başından başlayan ön ve arka beden yan kupları etek ucuna kadar devam etmektedir. Kol takma kol modeli ve kol ağzı lastiklidir. Pamuklu baskılı kumaştan dikilmiş olan bu elbise modeli terzide özel dikim yaptırılmıştır.

1987 yılına ait elbise modeli Gurbet BİLGİÇ'in sandığından alınmıştır.

Görsel 6.29. Şekil 6.10.'nun önden görünümü

Görsel 6.30. Şekil 6.10.'nun arkadan görünümü

Şekil No: 6.11.

Ürün adı: Fistan 7

İnceleme tarihi: 29.04.2022

Fotoğraf No: 1.31.-1.32-1.33.-1.34.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Müzeyyen ÖZTEMEL'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: -

Giyisinin Form, Desen ve Özellikleri: Elbise “Smokin Kumaş” olarak adlandırılan bir kumaştan dikilmiştir. Neon renklerin bir arada olduğu elbisenin kumaşı baskılıdır. Uzun kollu elbise modelinin kol ağzında tek düğmeli manşet tercih edilmiştir. Elbisenin hem ön bedeni hem de arka bedeni tek parçadan oluşmaktadır. Ön bendende pens kullanılmayan modelin arka bedeninde bel pesleri mevcuttur. Elbisenin göğüs hizasında sekiz adet pile kullanılmıştır. Belden dikişli olan modelin arka bedeni iki parçadan oluşmakta ve giymeyi kolaylaştırmak amaçlı kol altında gizli fermuar mevcuttur. Yuvarlak yaka olan elbisenin ön yakasında 2,5 cm genişliğinde biye kullanılmıştır. Yan dikişe tutturulan kemer bele sarıldığında bel bağlama amaçlı arkada bağlandığında ise süs amaçlı düşünülmüştür. Eteği yarım daire olan elbisenin boyu yere kadar inmektedir.

1987 yılına ait olan fistan modeli Müzeyyen ÖZTEMEL'e aittir. Elbise ilk gün ki gibi muhafaza edilmiş ve günümüze kadar ulaşmıştır.

Görsel 6.31. Şekil 6.11.'in önden görünümü

Görsel 6.32. Şekil 6.11.'in arkadan görünümü

Görsel 6.33. Şekil 6.11.'in ön detayı

Görsel 6.34. Şekil 6.11.'in arka detayı

Şekil No: 6.12.

Ürün adı: Fistan 8

İnceleme tarihi: 29.04.2022

Fotoğraf No: 1.35.-1.36-1.37.-1.38.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Sadiye ÖZTEMEL'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: -

Giyisinin Form, Desen ve Özellikleri: Simli brokar kumaştan yapılan elbisenin rengi ise simli gold ve narçıçeği rengidir. Yuvarlak yaka elbisenin ön ortası dikişli ve göğüs hizasına kadar inan yaka yırtmacı mevcuttur. Yaka çevresini temizlemek amaçlı 1 cm genişliğinde biye kullanılmıştır. Ön beden üzerinde omuzdan bele kadar inen, sağ ve sol tarafta 3 cm genişliğinde spor dikişli biye dikilmiştir. Ön bedeni iki parça olan elbisenin arka bedeni tek parça ve arka bel pensleri mevcuttur. Kol boyu uzun ve kol ağzı lastiklidir. Boyu ayak bileğine kadar inmektedir. Eteği oldukça geniş ve bel kısmında pileler vardır. Etek ucu 1,5 cm katlanarak çift spor dikiş dikilmiştir.

1965 yılına ait olan fistan modeli Sadiye ÖZTEMEL'in sandığından alınmıştır. Fakat elbise Hacı Şeyhmus ÖZTEMEL tarafından Sadiye ÖZTEMEL'in annesi olan Şemsi ÖZTEMEL'e hediye edilmek üzere 1965 yılında Mekke'den getirilmiştir. Elbise Sadiye ÖZTEMEL tarafından ilk gün ki gibi muhafaza edilmektedir.

Görsel 6.35. Şekil 6.12.'nin önden görünümü

Görsel 6.36. Şekil 6.12.'nin arkadan görünümü

Görsel 6.37. Şekil 6.12. 'nin ön detayı

Görsel 6.38. Şekil 6.12. 'nin arka detayı

Şekil No: 6.13.

Ürün adı: Fistan 9

İnceleme tarihi: 11.05.2022

Fotoğraf No: 1.39.-1.40.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Sabiha ÖZTEMEL'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: -

Giyisinin Form, Desen ve Özellikleri: İpek kumaştan dikilen kruvaze modelidir. Pastel renklerin bir arada olduğu elbisenin kumaşı baskılıdır. Uzun kollu elbise modelinin kol ağzında lastiklidir. Ön bedeni 2 parça, yaka modeli kruvaze ve yaka çevresi saten biye ile temizlenmiştir. Ön beden sağ tarafında büzgü kullanılmış olup belde etek ile birleştirilmiştir. Arka bedeni sade olan elbise, belde etek ile birleştirilmiştir. Etek düz kesim formunda olup elbise boyu yere kadar inmektedir.

1998 yılına ait olan fistan modeli Sabiha ÖZTEMEL'e aittir. Elbise ilk gün ki gibi muhafaza edilmiş ve günümüze kadar ulaşmıştır.

Görsel 6.39. Şekil 6.13.'ün önden görünümü

Görsel 6.40. Şekil 6.13.'ün arkadan görünümü

Şekil No: 6.14.

Ürün adı: Fistan 10

İnceleme tarihi: 11.05.2022

Fotoğraf No: 1.41.-1.42.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Müzeyyen ÖZTEMEL'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: -

Giyisinin Form, Desen ve Özellikleri: Saten kumaştan yapılmış olan elbisenin ön bedeninde yan kuplar ve belde kemeri andıran geniş bir parça mevcuttur. Ön bedende kullanılan parça arka bedende devam etmekte ve parçanın hemen üst kısmına arka beden bel pensi vardır. “V” formundaki yaka bele doğru daralmakta ve eteğin üstünde biten parçanın birleşimine kadar inmektedir. Yakada kullanılan üçgen şeklindeki parça ise enine dikilen pilenin üstünden boyuna dikiş geçilerek oluşturulan kumaş deseni kullanılmıştır. Yaka kenarına dikilen metal gold zincir elbiseye zenginlik katmak için yapılmıştır. Kollar takma kol ve kol ağzı düzdür. Etek formu “A” kesim olan elbisenin boyu yere kadar inmektedir.

1999 yılına ait olan fistan modeli Müzeyyen ÖZTEMEL'e aittir. Elbise ilk gün ki gibi muhafaza edilmiş ve günümüze kadar ulaşmıştır.

Görsel 6.41. Şekil 6.14.'ün önden görünümü

Görsel 6.42. Şekil 6.14.'ün arkadan görünümü

Şekil No: 6.15.

Ürün adı: Fistan 11

İnceleme tarihi: 11.05.2022

Fotoğraf No: 1.43.-1.44.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Müzeyyen ÖZTEMEL'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: -

Giyisinin Form, Desen ve Özellikleri: Şifon kumaştan dikilen çiçek baskılı elbisenin yaka formu yuvarlaktır. Ön ortasında, etek ucuna kadar inen 2 cm pat çalışması yapılmış ve üç adet kaplama düğme kullanılmıştır. Yakada kullanılan düğmelerden sadece baştaki iliklenebilir iken diğer iki düğme süs amaçlı yapılmıştır. Tek parça halinde etek ucuna kadar inen ön ve arka yan kuşlar mevcuttur. Elbise, ön ve arka ortası dikişlidir. Kollar takma kol ve kol ağzı tek düğmeli manşettir. Elbise "A" kesim formunda olup boyu yere kadardır. Bu elbise terzide kişiye özel dikilmiştir.

1992 yılına ait olan fistan modeli Müzeyyen ÖZTEMEL'e aittir. Elbise ilk gün ki gibi muhafaza edilmiş ve günümüze kadar ulaşmıştır.

Görsel 6.43. Şekil 6.15.'in önden görünümü

Görsel 6.44. Şekil 6.15.'in arkadan görünümü

Şekil No: 6.16.

Ürün adı: Fistan 12

İnceleme tarihi: 11.05.2022

Fotoğraf No: 1.45.-1.46.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Şehem ÖZTEMEL'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: -

Giyisinin Form, Desen ve Özellikleri: Sade koyu kahve kadife kumaştan dikilmiştir. Ön beden, ön yan kuşlar, ön sağ ve sol parçalar ve etek ile beden arasında kalan parça olmak üzere 5 parçadan oluşmaktadır. Ön bedeni kruvaze olan elbisenin ön yan kuşlar ve etek arasında kalan parçaya büzgü yapılmıştır. Yaka kenarı 1 cm biye ile dikilmiştir. Arka beden pensiz olup beden ile etek arasında kalan parça dâhil 2 parçadan oluşmaktadır. Bele bağlanan kuşak hem elbiseyi bele sabitlemek hem de elbiseye zenginlik katmak amacıyla yapılmıştır. Kollar takma kol olup kol ağzı lastiklidir. Elbise düz formda ve elbise boyu yere kadar inmektedir.

1998 yılına ait olan fistan modeli Şehem ÖZTEMEL'e aittir. Elbise ilk gün ki gibi muhafaza edilmiş ve günümüze kadar ulaşmıştır.

Görsel 6.45. Şekil 6.16.'nın önden görünümü

Görsel 6.46. Şekil 6.16.'nın arkadan görünümü

Şekil No: 6.17.

Ürün adı: Fistan 13

İnceleme tarihi: 11.05.2022

Fotoğraf No: 1.47.-1.48.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Müzeyyen ÖZTEMEL'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: -

Giyisinin Form, Desen ve Özellikleri: Bu elbise modeli pullu şifon kumaştan yapılmıştır. Ön bedeni kruvaze olan elbisenin bel hizasında sağ ve sol tarafta 3'er tane pile mevcuttur. Ön etek ile ön beden arasında kemer şeklinde bir parça dikilmiştir. Ön etekte pens kullanılmıştır. Yaka kenarı 1 cm içeriye kıvrıp dikilmiştir. Arka beden pensli olup elbisenin arkası 2 parçadan oluşmaktadır. Kollar takma kol olup kol ağzı düzdür. Eteği "A" kesim formunda ve elbise boyu yere kadar inmektedir.

1997 yılına ait olan fistan modeli Müzeyyen ÖZTEMEL'e aittir. Elbise ilk gün ki gibi muhafaza edilmiş ve günümüze kadar ulaşmıştır.

Görsel 6.47. Şekil 6.17.'nin önden görünümü

Görsel 6.48. Şekil 6.17.'nin arkadan görünümü

Şekil No: 6.18.

Ürün adı: Fistan 14

İnceleme tarihi: 11.05.2022

Fotoğraf No: 1.49.-1.50.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Müzeyyen ÖZTEMEL'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: -

Giyisinin Form, Desen ve Özellikleri: Elbise çiçek baskılı pamuklu kumaştan dikilmiştir. Yakası yuvarlak yaka ve ön ortası 2 cm gizli pat çalışmış olan elbisenin ön yakasında iki adet düğme vardır. Ön yan kuşlar ve ön orta parçalar olmak üzere ön beden toplam 4 parçadan oluşmaktadır. Arka ortası dikişli olan elbise, arka yan kuşlar dâhil toplam 4 parçadan oluşmaktadır. Kollar takma kol ve kol ağzı düzdür. "A" kesim formundaki elbisenin boyu yere kadardır. Elbise terzide diktirilmiştir.

1998 yılına ait olan fistan modeli Müzeyyen ÖZTEMEL'e aittir. Elbise ilk gün ki gibi muhafaza edilmiş ve günümüze kadar ulaşmıştır.

Görsel 6.49. Şekil 6.18.'in önden görünümü

Görsel 6.50. Şekil 6.18.'in arkadan görünümü

Şekil No: 6.19.

Ürün adı: Fistan 15

İnceleme tarihi: 11.05.2022

Fotoğraf No: 1.51.-1.52.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Müzeyyen ÖZTEMEL'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: -

Giyisinin Form, Desen ve Özellikleri: Elbise baskılı ipek kumaştan yapılmıştır. Yakası yuvarlak, ön bedeni patlı ve göğüs pensleri mevcuttur. Ön bedene çalışılan pat üzerinde beş adet düğme yer almaktadır. Arka bedeni pensli olan elbisenin eteği sekiz parçalı etektir. Kol modeli takma kol, kol ağzı tek düğmeli manşet ve manşette pile bulunmaktadır. Elbise boyu yere kadardır.

1997 yılına ait olan fistan modeli Müzeyyen ÖZTEMEL'in sandığından alınmış olup Emine ÇALIŞ'a aittir. Elbise ilk gün ki gibi muhafaza edilmiş ve günümüze kadar ulaşmıştır.

Görsel 6.51. Şekil 6.19. 'un önden görünümü

Görsel 6.52. Şekil 6.19.'un arkadan görünümü

Şekil No: 6.20.

Ürün adı: Fistan 16

İnceleme tarihi: 12.05.2022

Fotoğraf No: 1.53.-1.54.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Şehem ÖZTEMEL'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: -

Giyisinin Form, Desen ve Özellikleri: Elbise kadife kumaştan yapılmıştır. Yakası yuvarlak, ön bedeni patlı çalışılmıştır. Ön bedene çalışılan pat üzerinde üç adet düğme yer almaktadır. Ön bedene kemer şeklinde geniş bir parça dikilmiştir. Ön bedende yer alan parça arka bedende kullanılmamıştır. Belde sık büzgü kullanılan elbisenin eteği oldukça geniştir. Kol modeli takma kol, kol ağzı tek düğmeli manşet ve manşette büzgü bulunmaktadır. Arka bedeni robalı olan elbisenin boyu yere kadardır.

1997 yılına ait olan fistan modeli Şehem ÖZTEMEL'in sandığından alınmış olup Emine ÇALIŞ'a aittir. Elbise ilk gün ki gibi muhafaza edilmiş ve günümüze kadar ulaşmıştır.

Görsel 6.53. Şekil 6.20.'nin önden görünümü

Görsel 6.54. Şekil 6.20. 'nin arkadan görünümü

Şekil No: 6.21.

Ürün adı: Fistan 17

İnceleme tarihi: 12.05.2022

Fotoğraf No: 1.55.-1.56.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Müzeyyen ÖZTEMEL'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: -

Giyisinin Form, Desen ve Özellikleri: Payetli kumaştan dikilen elbise lila renk tonlarındadır. Kısa kollu kalem elbise boyu yere kadar inmektedir. Ön bedeni tek parça olan elbisenin arka ortası dikişlidir. Arka ortasında gizli fermuar mevcuttur. Terzi de veya evde dikildiği düşünülmektedir.

1999 yılına ait olan elbise modeli Müzeyyen ÖZTEMEL'in sandığından alınmış olup kimin tarafından giyildiği bilgisine ulaşılmamıştır. Elbise ilk gün ki gibi muhafaza edilmiş ve günümüze kadar ulaşmıştır.

Görsel 6.55. Şekil 6.21.'in önden görünümü

Görsel 6.56. Şekil 6.21.'in arkadan görünümü

Şekil No: 6.22.

Ürün adı: Fistan 18

İnceleme tarihi: 12.05.2022

Fotoğraf No: 1.57.-1.58.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Müzeyyen ÖZTEMEL'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: -

Giyisinin Form, Desen ve Özellikleri: Elbise penye kumaştan dikilmiştir. Yakası yuvarlak ve ön yaka çevresine payetli kumaş süs amaçlı dikilmiştir. Elbise belden kesik olup arka ortası dikişlidir. Arka bel hattında büzgü mevcuttur. Kollar takma kol modeli, kol ağzı düzdür. Elbise boyu yere kadar inmektedir.

1999 yılına ait olan elbise modeli Müzeyyen ÖZTEMEL'e aittir. Yalnız elbise hiç giyilmeden günümüze dek saklanmıştır. Elbise ilk gün ki gibi muhafaza edilmiş ve günümüze kadar ulaşmıştır.

Görsel 6.57. Şekil 6.22.'nin önden görünümü

Görsel 6.58. Şekil 6.22.'nin arkadan görünümü

Şekil No: 6.23.

Ürün adı: Fistan 19

İnceleme tarihi: 13.05.2022

Fotoğraf No: 1.59.-1.60.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Sabiha ÖZTEMEL'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: -

Giyisinin Form, Desen ve Özellikleri: Kadife kumaştan yapılan elbise "A" kesim formundadır. Yakası yuvarlak ve yaka iç kısmı pervaz ile temizlenmiştir. Ön ve arka bedeni kuplu elbisenin arka ortası dikişli ve gizli fermuar kullanılmıştır. Hazır dikim olan mor renkteki elbisenin boyu yere kadar inmektedir.

1999 yılına ait olan elbise modeli Sabiha ÖZTEMEL'e aittir. Elbise ilk gün ki gibi muhafaza edilmiş ve günümüze kadar ulaşmıştır.

Görsel 6.59. Şekil 6.23.'ün önden görünümü

Görsel 6.60. Şekil 6.23.'ün arkadan görünümü

Şekil No: 6.24.

Ürün adı: Fistan 20

İnceleme tarihi: 13.05.2022

Fotoğraf No: 1.61.-1.62.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Müzeyyen ÖZTEMEL'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: -

Giyisinin Form, Desen ve Özellikleri: Kadife kumaştan yapılan elbise "A" kesim formundadır. Yakası yuvarlak ve yaka iç kısmı pervaz ile temizlenmiştir. Ön ve arka bedeni kuplu elbisenin arka ortası dikişli ve gizli fermuar kullanılmıştır. Hazır dikim olan siyah renkteki elbisenin boyu yere kadar inmektedir.

1999 yılına ait olan elbise modeli Sabiha ÖZTEMEL'e aittir. Elbise ilk gün ki gibi muhafaza edilmiş ve günümüze kadar ulaşmıştır.

Görsel 6.61. Şekil 6.24.'ün önden görünümü

Görsel 6.62. Şekil 6.24.'ün arkadan görünümü

Şekil No: 6.25.

Ürün adı: Fistan 21

İnceleme tarihi: 15.05.2022

Fotoğraf No: 1.63.-1.64.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Gurbet BİLGİÇ'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: -

Giyisinin Form, Desen ve Özellikleri: Pamuklu kumaştan dikilmiş olan elbise mavi renktedir. Yakası yuvarlak ve ön yakada üç düğmenin yer aldığı 2 cm genişliğinde pat mevcuttur. Ön bedeni kuplu olan elbisenin sağ ve sol kupları üzerinde yer alan iki adet cep bulunmaktadır. Fleto cep modelinin kapak iç kısmında gizli fermuar kullanılmıştır. Arka beden de yan kupları olan elbise, arkadan bağlanan kuşakla elbisenin formuna farklılık katmış.

1995 yılına ait olan elbise modeli Aslı KIZILDAĞ'a aittir. Elbise ilk gün ki gibi muhafaza edilmiş ve günümüze kadar ulaşmıştır.

Görsel 6.32. Şekil 6.25.'in önden görünümü

Görsel 6.64. Şekil 6.25.'in arkadan görünümü

Şekil No: 6.26

Ürün adı: Fistan 22

İnceleme tarihi: 15.05.2022

Fotoğraf No: 1.65.-1.66.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Hüsnügül ÖZTEMEL'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: -

Giyisinin Form, Desen ve Özellikleri: Elbise şifon kumaştan dikilmiştir. Yakası “V” formunda olan elbisenin ön bedeni tek parçadan oluşmaktadır. Arka beden de bel pensleri mevcuttur. Kolları takma kol modeli ve kol ağzı lastiklidir. Eteği üç parçadan oluşmakta ve her parça bağlantı yerinde büzgü kullanılmıştır. Elbise boyu yere kadar inmektedir.

1994 yılına ait olan elbise modeli Hüsnügül ÖZTEMEL'e aittir. Yalnız elbise Hüsnügül ÖZTEMEL tarafından hiç giyilmemiştir. Elbise ilk gün ki gibi muhafaza edilmiş ve günümüze kadar ulaşmıştır.

Görsel 6.65. Şekil 6.26.'nın önden görünümü

Görsel 6.66. Şekil 6.26.'nın arkadan görünümü

Şekil No: 6.27.

Ürün adı: Fistan 23

İnceleme tarihi: 16.05.2022

Fotoğraf No: 1.67.-1.68.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Mardin Müzesi

Yöresi: Mardin

Envanter No: 2011/1276

Boyutları: Boy: 147 cm, En: 79 cm

Giyisinin Desen ve Form Özellikleri: Elbise pamuklu kumaştan dikilmiştir. Yuvarlak yaka formundaki elbisenin yaka çevresine, kendi kumaşından firfir dikilmiş ve bağlantı yerine de hazır şerit dantel dikilmiştir. Ön yaka yırtmacında 2 adet düğme kullanılan elbisenin göğüs ve sırt kısmında büzgü mevcuttur. Eteği parçalı ve oldukça geniştir. Diz altından itibaren eteğe parça eklenmiştir. Kolları, takma kol modeli olan elbisenin kol ağzına hazır dantelden firfir yapılmıştır.

Elbise, Mardin Müzesi etnografik eser arşivinden alınmıştır. 20. Yüzyılın ikinci yarısına ait olduğu tahmin edilmektedir.

Görsel 6.67. Şekil 6.27.'nin önden görünümü

Görsel 6.68. Şekil 6.27.'nin arkadan görünümü

Şekil No: 6.28.

Ürün adı: Fistan 24

İnceleme tarihi: 16.05.2022

Fotoğraf No: 1.69.-1.70.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Mardin Müzesi

Yöresi: Mardin

Envanter No: 2011/1285

Boyutları: Boy: 146 cm, En: 51 cm

Giyisinin Desen ve Form Özellikleri: Elbise pamuk-ipek karışımı kumaştan dikilmiştir. Yuvarlak yaka formundaki elbisenin yaka çevresine, kendi kumaşından volan dikilmiş ve bağlantı yerinin altına da hazır şerit dantelden firfir yapılmıştır. Yaka çevresinde yapılan volan ince şeritlerle zenginleştirilmiştir. Yakadan başlayıp omuz başına kadar omuz hattı üzerine çitçit düğme kullanılmıştır. Elbisenin göğüs ve sırt kısmında büzgü mevcuttur. Eteği parçalı ve oldukça geniştir. Diz altından itibaren eteğe parça eklenmiş ve ek hattı üzerine daire formunda hazır dantelle süslenmiştir. Kolları, takma kol modeli olan elbisenin kol ağzına hazır dantelden firfir yapılmıştır. Elbise astarlı olup iç astarı için ince pamuklu kumaş kullanılmıştır.

Elbise, Mardin Müzesi etnografik eser arşivinden alınmıştır. 20. Yüzyılın ikinci yarısına ait olduğu tahmin edilmektedir.

Görsel 6.69. Şekil 6.28.'in önden görünümü

Görsel 6.70. Şekil 6.28.'in yaka detayı

Şekil No: 6.29.

Ürün adı: Fistan 25

İnceleme tarihi: 16.05.2022

Fotoğraf No: 1.71.-1.72.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Mardin Müzesi

Yöresi: Mardin

Envanter No: 2011/1280

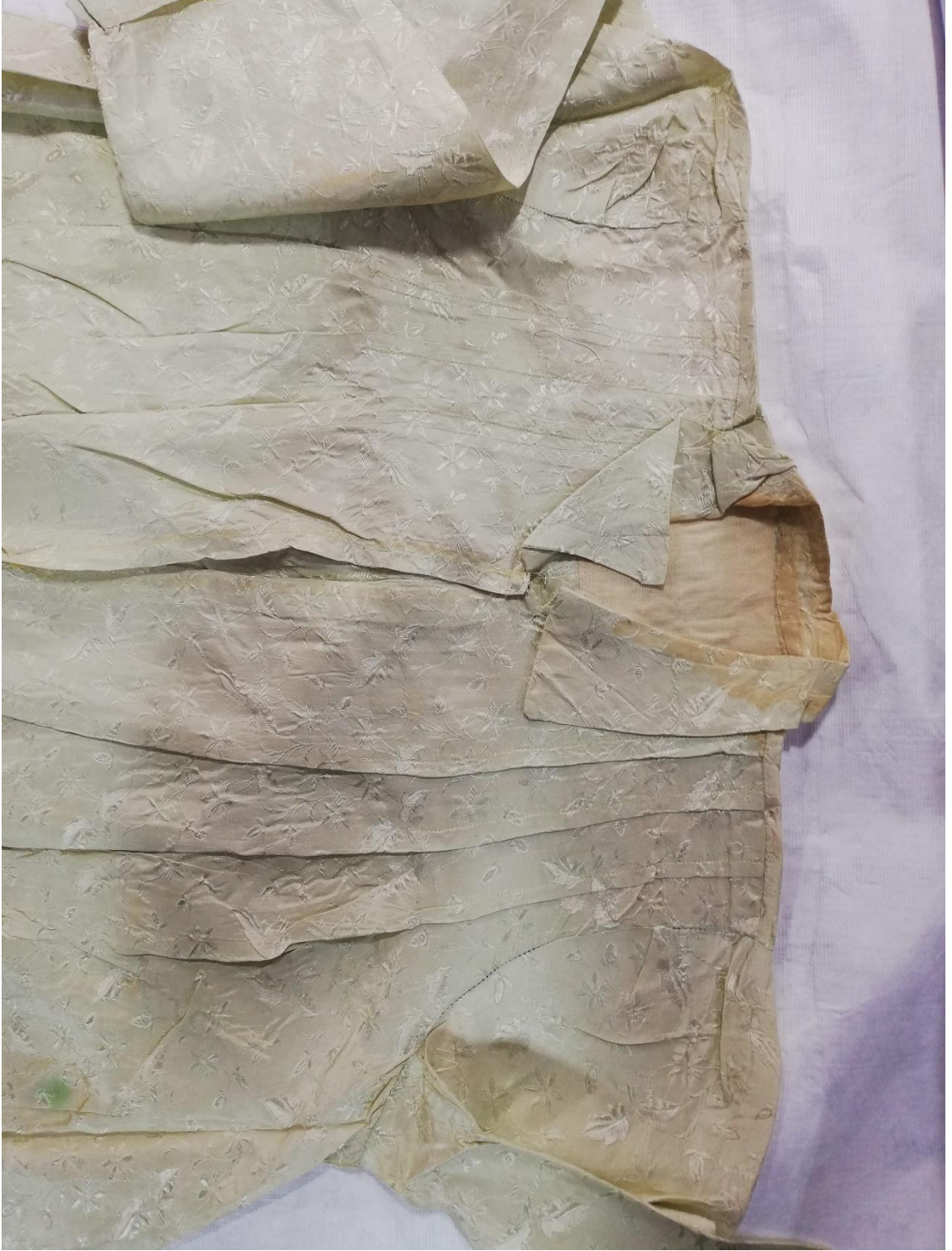
Boyutları: Boy: 130 cm, En: 74 cm

Giyisinin Desen ve Form Özellikleri: Elbise kendinden desenli ipek kumaştan dikilmiştir. Gömlek yaka elbisenin yaka patı göğüs hizasına inmektedir. Ön bedende sağ ve sol omuzdan başlayan üç adet pile mevcuttur. Kollar, takma kol modeli, kol ağzı yırtmaçlı ve duble manşet çalışılmıştır. Arka robanın iç kısmına pamuklu kumaş ile astarlama yapılmıştır. Elbise boyu ayak bileğinde bitmektedir.

Elbise, Mardin Müzesi etnografik eser arşivinden alınmıştır. 20. Yüzyılın ikinci yarısına ait olduğu tahmin edilmektedir.

Görsel 6.71. Şekil 6.29. 'un önden görünümü

Görsel 6.72. Şekil 6.29.'un yaka detayı

Şekil No: 6.30.

Ürün adı: Nişan Elbisesi

İnceleme tarihi: 17.05.2022

Fotoğraf No: 1.73.-1.74.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesi

Yöresi: Mardin

Envanter No: 429

Boyutları: -

Giyisinin Desen ve Form Özellikleri: Elbise şifon kumaştan dikilmiştir. Yuvarlak yaka elbisenin yaka çevresi firfırlıdır. Belden kesik olan elbisenin ön bedeninde yan göğüs pensi kullanılmıştır. Bel hattı, kollar, etek ucu ve göğüs hizasında firfir kullanılmıştır. Sarı, yeşil, mavi ve pembe renklerden oluşan çiçekler, firfırların olduğu alanları süslenmiştir. Arka omuz pensi kullanılmış, arka ortası dikişli ve arkada gizli fermuar kullanılmıştır. Kollar, takma kol modeli ve dirsekten itibaren kol ağzına doğru genişlemektedir. Yavruağzı renk tonlarındaki elbisenin boyu ayak bileğinde bitmektedir.

Elbise, Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesi etnografik eser arşivinden alınmıştır. Elbise, Sevim CAN'ın müzeye bağışdır. 20. Yüzyılın ikinci yarısına ait olduğu tahmin edilmektedir.

Görsel 6.73. Şekil 6.30. 'un önden görünümü

Görsel 6.74. Şekil 6.30.'un arkadan görünümü

Şekil No: 6.31.

Ürün adı: Sabahlık Elbisesi

İnceleme tarihi: 17.05.2022

Fotoğraf No: 1.75.-1.76.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesi

Yöresi: Mardin

Envanter No: 430

Boyutları: -

Giyisinin Desen ve Form Özellikleri: Elbise şifon kumaştan dikilmiş ve yardımcı malzeme olarak da güpür dantel kullanılmıştır. Sabahlık elbise iki parçadan oluşmaktadır. İç elbise, straples yaka ve göğüs altında büzgü kullanılmıştır. Ön beden yan kuşlar aynı zamanda kol askılarını oluşturmaktadır. Yaka kenarı ve kol kenarına ince şerit şeklinde dantel dikilmiştir. Ön beden, belde dantel kullanılmış fakat arka bel kısmında lastik kullanılmıştır. Ön bel hattında kullanılan dantel etek ucunda da kullanılmıştır. Üste giyilen parçanın, yaka kenarı, etek ucu ve kolları volanlıdır. Volanlı olan parçaların uç kısımlarına şerit dantel dikilmiştir. Arka beden, ön yan kuşlar ve etek ucu dantel geri kalanı şifon kumaştan dikilmiştir. İki parçanın da rengi hardal tonlarında olup boyları yere kadar inmektedir.

Elbise, Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesi etnografik eser arşivinden alınmıştır. Elbise, Sevim CAN'ın müzeye bağışdır. 20. Yüzyılın ikinci yarısına ait olduğu tahmin edilmektedir.

Görsel 6.75. Şekil 6.31.'in önden görünümü

Görsel 6.76. Şekil 6.31.'in arkadan görünümü

Şekil No: 6.32.

Ürün adı: Fistan 26

İnceleme tarihi: 18.05.2022

Fotoğraf No: 1.77.-1.78.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Adile SÜER'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: -

Giyisinin Desen ve Form Özellikleri: Elbise, empirme baskı pamuklu kumaştan dikilmiştir. Yakası yuvarlak ve çıt düğmeli 10 cm yaka yırtmacı vardır. Yaka çevresi 1 cm bile ile temizlenmiştir. Ön beden de bel hattı ile göğüs hattı arasında üçgen formunda bir parça mevcuttur. Ön ortası dikişli olan elbisenin sağ ve sol parçaları omuzdan göğüs hattına doğru pileli dikilmiştir. Ön beden toplam 3 parçadan oluşmakta ve bel hattında etek ile birleşmektedir. Arka beden tek parça olup bel pensleri kullanılmıştır. Kollar, takma kol modeli ve kol ağzı lastiklidir. Etek bel kısmı pileli ve elbise boyu yere kadardır.

1998 yılına ait fistan, Adile SÜER'in sandığından alınmıştır. Fistan Adile SÜER tarafından 2004 yılına kadar giyilmiş ve günümüze kadar muhafaza edilmiştir.

Görsel 6.77. Şekil 6.32.'nin önden görünümü

Görsel 6.78. Şekil 6.32.'in arkadan görünümü

Şekil No: 6.33.

Ürün adı: Fistan 27

İnceleme tarihi: 18.05.2022

Fotoğraf No: 1.79.-1.80.

Dönemi: 20. Yüzyıl

Elbisenin açık adresi: Adile SÜER'in sandığı

Yöresi: Mardin

Envanter No: -

Boyutları: -

Giyisinin Desen ve Form Özellikleri: Elbise, empirme baskı pamuklu kumaştan dikilmiştir. Yakası "V" yaka ve 7 cm yaka yırtmacı vardır. Yaka çevresi 1 cm bile ile temizlenmiştir. Ön ortası dikişli ve sahte pat çalışılmış, pat üzerine çift spor dikiş dikilmiştir. Ön ve arka beden tek parçadan oluşmakta, arka bel pensleri mevcut olup beden, bel hattında etek ile birleşmektedir. Kollar, takma kol modeli ve kol ağzı lastiklidir. Etek bel kısmı pileli ve elbise boyu yere kadardır.

1999 yılına ait fistan, Adile SÜER'in sandığından alınmıştır. Fistan Adile SÜER kadar giyilmiş ve günümüze kadar muhafaza edilmiştir.

Görsel 6.79. Şekil 6.33.'ün önden görünümü

Görsel 6.80. Şekil 6.33.'ün arkadan görünümü

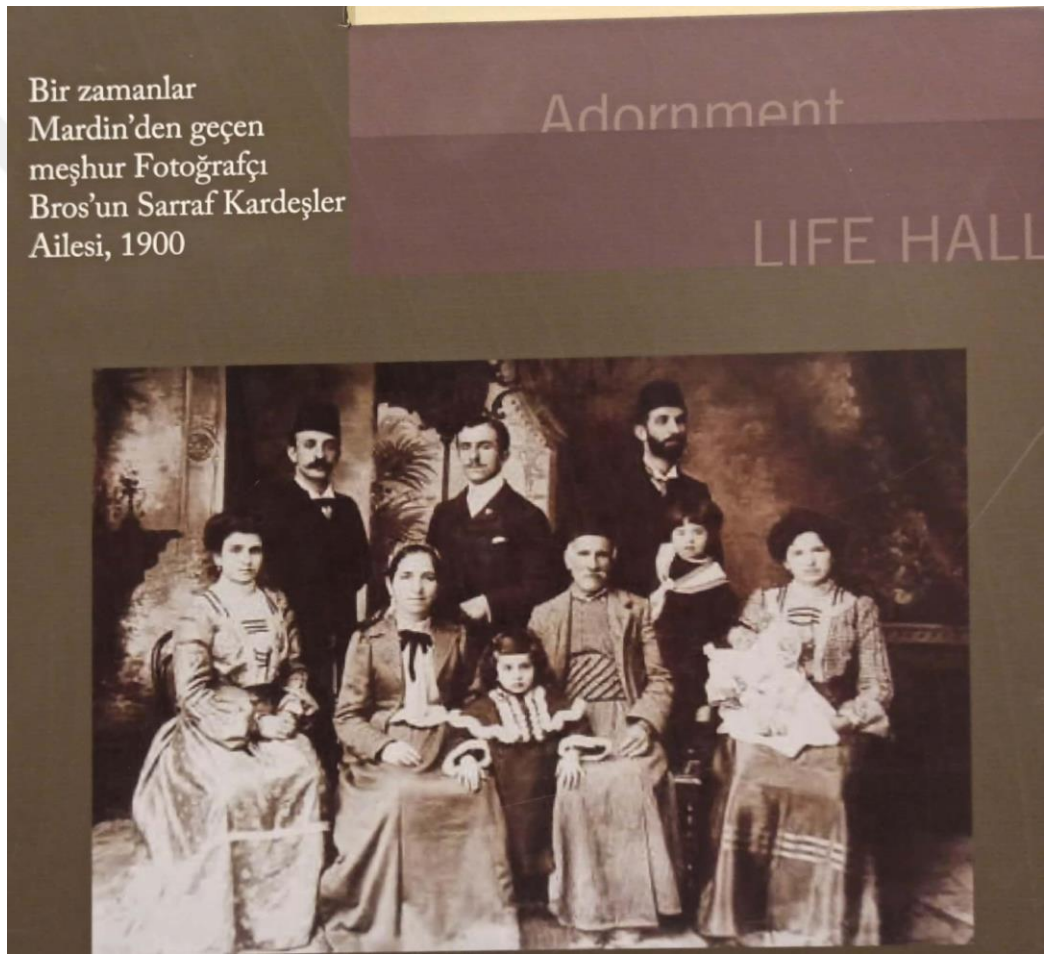
6.2. Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiseleri Örneklerine Yönelik Genel Bulgular ve Yorum

20. Yüzyıl Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiselerinden 33 elbise modeli incelenmiştir. İncelenen 33örnekten, elde edilen bulgulara göre, elbiselerin ana kumaşının ağırlıkta ipek, kadife ve pamuklu kumaş, astar kumaşının ise pamuklu kumaştan dikildiği görülmektedir. İşleme ve motif açısından baktığımızda 1, 2, 3 ve 4 numaralı örneklerde, çoğunlukla bitkisel motiflerin kullanılmış olduğu gözlemlenmiştir. Mardin yöresi geleneksel kadın elbiselerinde kullanılan motiflerin, hem nakış makinesi ile hem de el ile işlendiği dikkat çekmektedir. Elde işlenen motifler, 1, 2, 3 ve 4 numaralı örneklerde görülmektedir. İşleme de kullanılan motifler simetri düzenine göre yerleştirilmiştir. Motiflerin yer aldığı elbise modellerinde genellikle simli ve parlak renklerin kullanıldığı gözlenmiştir. 1 ve 2 numaralı örneklerin motifleri sim sırma ve tel kırma tekniği ile oluşturulmuştur. 3 ve 4 numaralı örneklerin motifleri ise tel kırma ve sarma tekniği ile oluşturulmuştur. Döneme ait 33 elbise örneğinde ki motif renklerinde en çok simli gold ve ikinci renk olarak simli gümüşün kullanıldığı belirlenmiştir. Elbise kumaş renklerinin en çok kırmızı, mor, kahve ve yeşilin renk tonları olduğu belirlenmiştir. Elbiselerin astar kumaşında ise kırık beyaz ve krem renklerin kullanıldığı görülmektedir. İncelenen modellerin sadece bir tanesinde krem renkte astar kumaş kullanıldığı görülse de genellikle kullanılan renk krem ve kırık beyaz olduğu bilinmektedir. İncelenen elbise örneklerinde 3 ve 4 numaralı örneklerin koltuk altında kuş olduğu belirlenmiştir. Bu veri doğrultusunda 20. Yüzyılın ilk yarısına ait elbiselerin genelinde koltuk altlarında kuş olduğu söylenebilir. İncelenen elbiselerden 1 tanesi hariç geri kalanın tamamı uzun kolludur. Elbiselerin kol ağzına baktığımızda çoğunluğu lastik oluştururken, bazılarında düğmeli manşet veya sadece yırtmaç olduğu görülmektedir. İncelenen elbiselerin hepsinde rahat hareket sağlanması için koltuk altları geniş tutulmuştur. Birkaç elbise örneğinde, yürümeyi kolaylaştırmak amaçlı yan kısımların yırtmaçlı olduğu tespit edilmiştir. İncelenen elbiselerin çoğunun yaka açıklığına ve yırtmaçlarına biye kullanılmıştır. Elbiselerin hepsinde kollar bedene dik açıyla oturtulmuştur. Bu durumda elbiselerin bazılarında kol oyuntusu yapılmamıştır. Birkaç örnek dışında geri kalan bütün elbiselerin yaka kısmında düğme kullanılmıştır. Bu veri doğrultusunda çoğunlukla elbiselerin ön kısmının kapatıldığı söylenebilir. Elbise örneklerinin çoğunluğu belden kesik olan etek ve üst beden birleştirilmesinden oluşmaktadır. Kullanılan kumaşların eni istenilen etek genişliğine yeterli gelmediği için kumaşın eni boy olarak kullanılmıştır.

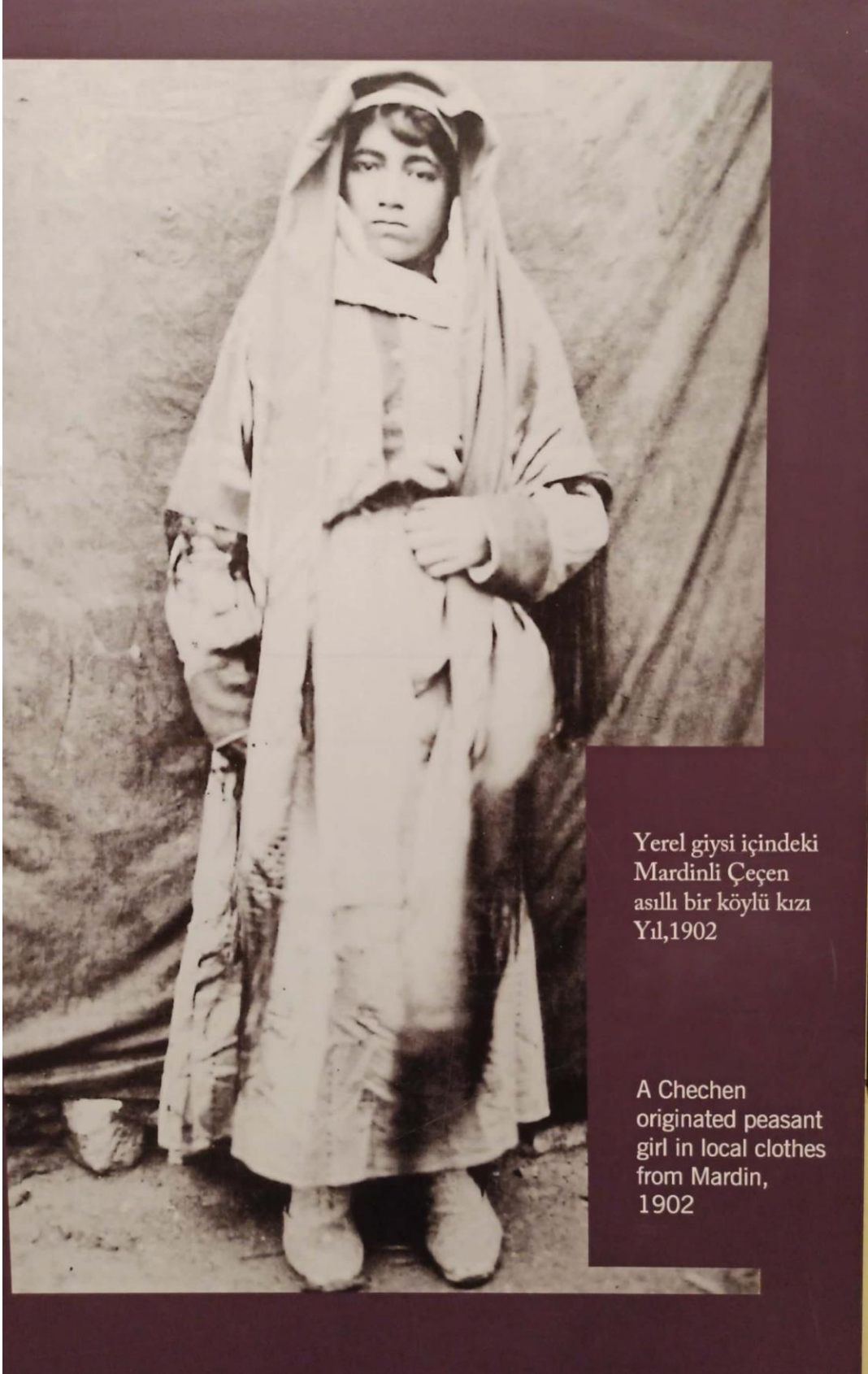
Bu nedenden dolayı eteğin bel kısmını bedene oturabilmek için belde pile veya büzgü kullanılmıştır. Genel olarak örnekler değerlendirildiğinde ise elbise boylarının yere kadar indiği gözlemlenmektedir.

6.3. 20. Yüzyıl Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiseleri Fotoğrafları

Mardin Müzesi Etnografik Eser Arşivinde yer alan kaynaklar incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda Mardin yöresi geleneksel kadın elbiseleri ile ilgili 20. Yüzyılın ilk yarısı ve ikinci yarısına ait fotoğraflar elde edilmiştir. Elde edilen fotoğraflar aşağıda sıralanmıştır.

Görsel 6.81.20. Yüzyılın ilk yarısına ait yerel modern giyimi ile Kardeşler ailesi[42].

Yerel giysi içindeki
Mardinli Çeçen
asıllı bir köylü kızı
Yıl,1902

A Chechen
originated peasant
girl in local clothes
from Mardin,
1902

Görsel 6.82.20. Yüzyılın ilk yarısına ait yerel giyimi ile Çeçen bir köylü kızı[42].

Milli aşiret ağa
kızı, 1911

Görsel 6.83.20. Yüzyılın ilk yarısına ait yöresel giyimi ile aşiret kızı[42].

Görsel 6.84. 20. Yüzyılın ilk yarısına ait yöresel giyimi ile Mardin'in ilk kadın muhtarı[43].

Görsel 6.85.20. Yüzyılın ilk yarısına ait yöresel giyimi ve takıları ile Nusaybinli genç kızlar[43]

Bir zamanlar Mardin Gelini, 1935

Once upon a time a bride from Mardin, 1935

Görse1 6.86.20. Yüzyılın ilk yarısına ait gelin elbisesi[42].

Fotoğraf: Selmet Güler

Farklı dil, din ve kültürleri bünyesinde barındıran Mardin'de yaşayan Süryani, Ezidi ve Müslüman kadınlar.

Women of different cultures, religions and languages are living together in Mardin. Syriac, Ezidi and Muslim women together.

Görsel 6.87. Süryani kadın(soldaki), Ezidi kadın(ortadaki), Müslüman kadın(sağdaki) yöresel elbiseleriyle önden görüntüsü[42].

Görsel 6.88.20. Yüzyılın ikinci yarısına ait yöresel giyimi ile Mardinli kadınlar[44].

Görsel 6.89.20. Yüzyılın ikinci yarısına ait yöresel giyimi ile Mardinli kadın[44].

Görsel 6.90.20. Yüzyılın ikinci yarısına ait giyim şekli ile Mardinli kadın[11].

6.4. Mardin Yöresi Günümüz Geleneksel Kadın Elbiseleri Fotoğrafları

Mardin yöresi günümüz geleneksel elbise giyimi ile ilgili Mardin merkez, ilçeler ve bazı kırsal bölgelerde yer alan köylerde saha araştırması yapılmıştır. Yapılan araştırmalarda Mardin'e bağlı bazı ilçe merkezlerinde ve kırsal köylerde geleneksel elbiselerin hala giyilmekte olduğu ortaya çıkmıştır. Elbiseleri fotoğraflamak amacıyla fotoğrafı çekilen kadınlardan tek tek izin alınmıştır. 21. Yüzyıl Mardin yöresi geleneksel kadın elbiselerine ait fotoğraflar aşağıda sıralanmıştır.

Görsel 6.91. Teşi (kirman) ile ip eğirme yapan yöresel giyimli kadın.

Görsel 6.92. *Fistan ve Hübri (baş bağlama).*

Görsel 6.93. Fistan Modeli.

Görsel 6.94. Fistan Modeli.

Görsel 6.95. Fistan Modeli.

Görsel 6.96. Fistan Modeli.

Görsel 6.97. Hübrü ve kattan.

Görsel 6.98. Fistan Modeli.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünü, araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuç ve öneriler oluşturmaktadır.

20. yüzyıl Mardin yöresi geleneksel elbiselerinin incelenmesi konulu araştırmada incelenen örneklerden ve elde edilen bilgilerden Mardin geleneksel kadın elbiseleri hakkında bilgi sahibi olunmaktadır.

Bu araştırma sonucunda Mardin kadın elbiseleri grubunda zibun, fistan, dêrkâni, huçık, gelin elbisesi, nişan elbisesi, sabahlık elbise türlerinin olduğu ortaya çıkmaktadır. Özel dikim elbiselere daha çok rastlanılmaktadır. Mardin'deki eski kadın elbiselerinin temelini fistan ve zibun adı verilen giysiler oluşturmaktadır. Bu giysiler Mardin ve çevresinde kadınların günlük giyiminde yaygın olarak kullanılmaktadır. Mardin fistan(elbise) modelinin kullanımı bugüne kadar bölgede yaygın bir şekilde görülmektedir. Günümüzde, Mardin'e bağlı ilçe ve çevresinde özellikle de kırsal kesimlerde hala fistan kullanılmaktadır.

Bu araştırmada 20. Yüzyıl Mardin yöresi geleneksel kadın giyiminden 33 elbise incelenmiştir. İncelenen giysilerin cinsleri; 2 gelin elbisesi, 2 zibun, 27 fistan, 1 nişan elbisesi, 1 sabahlık elbise oluşturmaktadır. Giysilerin; kullanılan kumaşlar, kullanılan yardımcı malzemeler ve süslemede kullanılan malzemeler, kullanılan renkler, model ve kesim teknikleri, dikiş teknikleri ve giysilerde ve aksesuarlarda kullanılan işleme teknikleri yönünden belirlenen özellikleri ile ilgili ulaşılan sonuç şöyle açıklanabilir.

İncelenen geleneksel kadın elbiselerinden anlaşıldığına göre; ana kumaş olarak kadife, pamuklu ve ipekli kumaşların kullanıldığı görülmektedir.

Astarlı elbiselerin astarlanmasında pamuklu kumaş tercih edilmiştir. Pamuklu kumaşlardan Amerika (kaput bezi) en çok tercih edilen kumaş olmuştur. Patiska kumaşın kullanıldığı elbise örnekleri de mevcuttur. Astarlama sayesinde giysiye dayanıklılık, form verme, sıcak tutma vb. pek çok özellik kazandırılmıştır[11].

İncelenen elbiselerde yardımcı kumaş olarak; keten, pazen, yünlü ve sentetik gibi farklı kumaş türleri tercih edilmiştir. Yardımcı kumaşlar genellikle giysinin eskiyen yerlerini yamamak veya bu kısımları yenilenmesinde kullanılmıştır. Yardımcı kumaşların pervaz olarak kullanıldığı örneklerde mevcuttur. Bu sebepten dolayı yardımcı kumaş türlerinde farklılıklar oluştuğunu söylemek mümkündür.

Geleneksel kadın elbiselerinde dikiş ipliği olarak pamuklu dikiş ipliği kullanılmıştır. Elbiselerde pamuklu kumaşların çoğunlukta kullanılıyor olmasından dolayı pamuklu dikiş ipliği tercih edildiği düşünülmektedir. Geleneksel kadın elbiselerinde süsleme malzemesi olarak hazır harçve makine nakış tekniği kullanıldığı, görülmektedir. Özel gün elbiselerinde pul, boncuk, tırtıl işlenerek süslemeler yapılmıştır. Hazır harçların yanı sıra farklı süsleme malzemelerinin de kullanıldığı görülmüştür.

Giysilerde renk olarak bordo, haki yeşil, mavi ve kırmızı renk en çok tercih edilen renk olmuştur. Astar da ise krem renk kullanılmıştır. Astar kumaşında en çok tercih edilen rengin krem renk olması Amerikan(kaput bezi) kumaşının doğal rengi olmasından kaynaklanmaktadır.

İncelenen elbiseler model ve kesim özellikleri bakımından belden kesik ve etek ucuna doğru genişleyen etek modeli uygulanmıştır. İncelenen elbiselerin çoğunda etek kesimi yapılırken kumaşın eni, boy olarak kullanılmıştır. Özellikle fistan, huçık ve dêrkâni elbise modellerinde bu model ve kesim tekniği ortak özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Zibun modellerinde ön ve arka beden kesimi iki parça olarak yapılmıştır. Yaka modeli oyuntulu yakalardan “V” yaka ve sıfır yaka yaygın olarak uygulanmıştır.

Zibun, kol ağzı üçgen yırtmaç çalışılmış model, fistan, huçık modelinde ise takma kol kesimi ve kol ağzı lastikli en çok tercih edilen kesim olmuştur. Kol oyuntuları kare olarak kesilmiş, kol altlarına hareket kolaylığı sağlamak amacı ile kuş yerleştirilmiştir. Elbise boyları çoğunlukla yere kadardır. Kapanma tekniklerinden kruvaze kapanma genelde dêrkâni elbise modeline uygulanan model ve kesim tekniği olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaka ve kol ağzı kapanma için atkı ilik cinslerinde biye ilik – düğme veya elde ilik açma tekniği tercih edilmiştir. Fistan ve huçık örneklerinde bele kuşak bağlama görülmektedir. Bu kapanma tekniği elbise modellerinin ortak özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun sebebi de genellikle elbisenin bele oturması ve kapanmasının kolay olması şeklinde düşünülebilir.

İncelenen elbise modellerinin genel özellikleri olarak geniş kesim uygulanmıştır. Geniş kesim uygulanan elbiselerin bel çevresi kuşak veya kemer ile büzülerek bağlanmıştır. Bazı örneklerin yan dikişlerinde gizli cep çalışılmıştır. İncelenen giysilerin tümünün boyları ayak bileği hizasında düşünülmüştür. Bu özellik ortak özellik olarak kabul edilebilir.

İncelenen elbise örneklerinin, etek kesim teknikleri iki parçalı, altı parçalı ve belden pileli olarak incelenmiştir. Yan dikiş cep çalışması uygulanmıştır. Boy ise genellikle yere kadar olduğu gözlemlenmiştir. Bu özellikler elbiselerin etek kısımları için ortak özellik olarak kabul edilebilir.

İncelenen 20. Yüzyıl Mardin yöresi geleneksel kadın elbiselerinde kullanılan dikiş tekniklerinden ana dikiş tekniği olarak elbiselerin çoğunda makinede düz dikiş tercih edilmiştir. Yardımcı dikiş tekniği olarak makinede spor dikiş uygulanmıştır. Zibun ve bazı fistan modellerinde el dikişinin kullanılması ortak özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Baskı tekniklerinden makine dikişli baskı tekniği incelenen çoğu elbisede görülmesi ortak özellik olarak seçilmiştir. Bunun yanı sıra elde baskıda çok tercih edilmiştir.

İncelenen Mardin yöresi geleneksel kadın elbiselerinde; elbiselerde ve aksesuarlarda kullanılan süsleme tekniklerinden işleme tekniği olarak; applike, tığ oyası ve Türk işi tekniklerinin giysilerde tercih edildiği görülmektedir. Elbiselerde ve aksesuarlarda kullanılan süsleme tekniklerinden hazır malzemede; pul boncuk tutturma tekniğinin kullanılması ortak özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mardin ilinde giyilen geleneksel elbiseler, kullanıldıkları dönemdeki insanların yaşam tarzını, halkın uğraşları hakkında bilgi vermektedir. Sözlü olmayan iletişim aracı olarak bu elbiselerin giyim sanatlarına uygun olarak araştırılması ve belgeleme yoluyla saklanması gerekmektedir.

Fistan, huçık ve zibun örnekleri Mardin giyim kuşam kültüründe önemli bir yere sahiptir. Kentten kırsal kesime hem günlük giyimde hem özel amaçlı kullanılan bir giyim şeklini oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında incelenen bu elbise örnekleri geleneksel giyim kültürümüzü yansıtmaktadır. Bu giysilerin kumaşları, malzemeleri, beden kalıbı, model ve kesimi, dikim özellikleri geleneksel giyim kültürümüzün zenginliğini sembolize etmektedir.

Öneri: Mardin ilinde giyilen geleneksel elbiseler, kullanıldıkları dönemdeki insanların yaşam tarzını, halkın uğraşları hakkında bilgi vermektedir. Sözlü olmayan iletişim aracı olarak bu elbiselerin giyim sanatlarına uygun olarak araştırılması ve belgeleme yoluyla saklanması gerekmektedir.

Kültürel mirasımız içerisinde önemli bir yere sahip olan giyim kuşam kültürümüzün yaşatılması ve gelecek nesillere aktarmak ve önemini korumak için şu önerilerde bulunulabilir;

Milli kültürümüzde yer alan geleneksel giysileri koruma ve yaşatma konusunda yapılan akademik çalışmalar, projeler, sergiler, fuarlar ve sosyal medya araçlarının kullanımı ile toplumların kültürel hafızalarına sahip çıkmaları anlamda bilinçlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Üniversitelerde giysi konservasyonu ilgili bölümlerin açılması veya yüksek lisans programlarının önemini bir kez daha göstermektedir.

Geleneksel giysilerde uygulanan ve günümüzde unutulmuş teknikleri uygulamak amacıyla moda tasarım eğitiminde bu konuya yer vermek veya ilgili eğitimler düzenlemek,

Kullanım özelliği bakımından farklılık gösteren bu elbiseler modern tasarımlar ile birleştirilerek günümüzde kullanılmak üzere üretilebilir. Böylece geleneksel giyim kültürümüz devam ettirilebilir,

Kültürel değerlerimizin korunması için Turizm ve Kültür Bakanlığı ile giyim eğitimi veren kurumların ortak çalışması için projeler oluşturmak ve bu giysileri ulusal ve uluslararası platformlarda sergilemek,

Son olarak “20. Yüzyıl Mardin Yöresi Geleneksel Kadın Elbiselerinin İncelenmesi” konusunda yapılan bu araştırma başka araştırmacılar tarafından başka örneklerle tekrar ele alınması önerilir. Bu tez çalışması daha geniş kapsamlı bir çalışma yapılmasında araştırmacılar için yol gösterici rol üstleneceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- [1] Koç, F.,& Koca, E. (2015). Türk Halk Giyiminde Kullanılan Süslemelere Tipolojik Bir Yaklaşım, *Sanat ve Dil Araştırmaları Enstitüsü*.
- [2] Kartarı, A. (2017). Nitel Düşünce ve Etnografi: Etnografik Yönteme Düşünsel Bir Yaklaşım. *Moment Dergi*, 4(1), 207-220.
- [3] Koca, E., Koç, F., & Vural, T. (2008). Kùltürlerarası Etkileşimde Giyim Kuşam. Gazi Üniversitesi.
- [4] Koca, E.,& Kırkıncıoğlu, Ü. Z. (2021). Biçimsel Özellikleri İle Anlamlandırılan Bir Giysi: Yarlık. *Milli Folklor*, 33(129).
- [5] Arığ, A. S. (2006). Türklerde kıyafetin kısa tarihi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 22(64-65-66), 141-160.
- [6] Yüksel, Y. Ş. (1978). Türk El Dokumacılığı. *İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*.
- [7] Bilki, H. (2006). Konya ili müzelerinde ve özel koleksiyonlarda bulunan erkek giyim örnekleri (Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- [8] Gündüz, F. O., & Gülcü, Ş. (2003). *Osmanlı dönemi kaftanlarına yeni yorumlar*. Selçuk Üniversitesi.
- [9] Salman, F. (2011). *Türk kumaş sanatı*. Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi.
- [10] Salman, F. (2004). Bitlis Geleneksel Giysileri. *Sanat Dergisi: Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi*, (5), 41-53.
- [11] *Yaşayan Tarih Mardin* (2000), Mardin Valiliği, İstanbul.
- [12] Noyan, S. (2008). *Mardin: bir şehir, bir malikane, sıradışı evler*. Mardin Valiliği.

- [13] Tural, M. M. (2009). *Mardin geleneksel yerleşim dokusunun kentsel dış Mekan kullanımları bağlamında incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 2009
- [14] Dolapönü, H. (1972). *Tarihte Mardin: Itr-el-nardin fi tarih Merdin*. Hilâl Matbaacılık.
- [15] Aydın, S. (2000). *Mardin: aşiret, cemaat, devlet*. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- [16] Noyan, S. (2005). *Yıldızlara yakın şehir: Mardin*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- [17] Acar, S. (2016). *Mardin tarihi bibliyografyası* (Master's thesis, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- [18] Minorsky, V. (2001), "Mardin", İA, (C:VII, ss.317-322), MEB Yay.: Eskişehir.
- [19] Alptekin, C. (1991). *Artuklular. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 415-418.
- [20] Ferdi, K. (1915). Mardin mülük-i Artukiye tarihi ve kitabeleri ve sair vesaik-i mühimme (Vol. 4). *Kader Matbaası*.
- [21] Han, Ş. (1975). *Şerefname*. Çev: M. Emin Bozarlan. İstanbul: Deng.
- [22] Yıldırım, A.,& Simsek, H. (1999). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11 baski: 1999-2018).
- [23] Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. [Qualitative research methods]. M. Bütün & SB Demir, Trans.(Eds.). İstanbul: Siyasal Kitapevi.
- [24] Salman, F. (2007). Mardin Geleneksel Giysilerinin Özellikleri. *Sanat Dergisi*, (11), 45-52.
- [25] Tezcan, H. (1997). Onsekizinci Yüzyılda Osmanlı Kumaş Sanatı ve Kadın Modası. *Sanat Dergisi*, 8, 72-85.
- [26] Akman, E. (2004). *Safranbolu folklorundan örnekler*. Ankara: Gazi Kitabevi.

- [27] Erden, Z. B. (1999). *Türk halkoyunları giysileri*. Millî eğitim basım evi.
- [28] Görünür, L. (2005). *Ondokuzuncu yüzyılda Osmanlı entarisi ve Sadberk Hanım Müzesi entari koleksiyonu* (Doctoral dissertation, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- [29] Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesi *Etnografik Eser Envanteri Arşivi*. (05.08.2009), 67, 277.
- [30] Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesi *Etnografik Eser Envanteri Arşivi*. (27.02.2014), 21, 429.
- [31] Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesi *Etnografik Eser Envanteri Arşivi*. (27.02.2014), 22, 430.
- [32] Kırzoğlu, N. G. (1994). *Türk halk kültüründe Doğu-Anadolu dokumaları ve giysileri* (No. 7). Türk halk kültürünü araştırma ve tanıtma vakfı.
- [33] Nasıroğlu, M. (2010). *Batılı seyyahların gözüyle Mardin ve çevresi (Mardin, Nusaybin ve Hasankeyf)* (Doctoral dissertation, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü).
- [34] Salman, F. (2004). Türk kumaş sanatında görülen geleneksel kumaş çeşitlerimiz. *Sanat Dergisi: Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi*, (6), 13-42.
- [35] Akyüz, Gabriyel. *Mardin ili'nin merkezinde civar köylerinde ve ilçelerinde bulunan kiliselerin ve manastırların tarihi*. Mardin Kırklar Kilisesi, 1998.
- [36] Tütüncüler, Ö. Y., & Erkanal, H. T. D. (2006). *MÖ 2. Bin Ege Bölgesi Dokuma Aletleri* (Doctoral dissertation, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji (Protohistorya Ve Önasya Arkeolojisi) Anabilim Dalı).
- [37] Korkusuz, S. *Türk İşleme Sanatı*. Ankara: MEB Yayınları.
- [38] Barışta, Ö. *XVI. Yüzyıl Türk İşleme Sanatı*. *Sanat Tarihi Dergisi*, 1(1).

- [39] Eronç, P. Y. (1984). *Giyim süsleme teknikleri*. MEB.
- [40] Adem, K. O. Ç. (2009). *Kütahya Merkezinde Giyim-Kuşam Kültüründeki Değişmelerin Çözümlemesi*. Journal of International Social Research, 2(9).
- [41] Sevim, E. (1999). *Giyim Kuşam İle Kütahya*. DPÜ. Kütahya.
- [42] Gündüz, E. (2011). *Tarihi Kentin Çevresel Kapasite Yöntemiyle Korunması ve Geliştirilmesi; Mardin Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniv. Fen Bil. Ens., Konya.
- [43] Öztürkatalay, A. (1995). *Mardin ve Mardinliler*, Seçil Ofset, İstanbul.
- [44] Mardin Kent Müzesi Etnografik Eser Envanteri Arşivi.
- [45] Kızılyaprak, Z. (2001). *Tarihin Tanığı Nusaybin*. Nusaybin Belediyesi.
- [46] Dalkılıç, N. (2007). *Midyat Kültürel Zenginliğin Korunması*. Çekül Vakfı.

İnternet Kaynakları

- https-1:** <https://www.mardinimiz.com>, Erişim Tarihi: (14.10.2021)
- https-2:** <https://www.tdk.gov.tr>, Erişim Tarihi: (26.11.2021)
- https-3:** <https://www.yukseko vahaber.com.tr/haber/yoresel-kiyafet-sektoru-renklendi-69436.htm>, Erişim Tarihi: (19.11.2021)
- https-4:** <https://www.nedir.com/y%C3%B6resel-k%C4%B1yafetler>, Erişim Tarihi: (26.11.2021)
- https-5:** <https://tr.wikipedia.org/wiki/Kuma%C5%9F>, Erişim Tarihi: (26.11.2021)
- https-6:** <https://www.sabah.com.tr/yasam/kadife-kumas-nedir-ozellikleri-nelerdir-kadife-kumas-nasildir-s1-5214170>, Erişim Tarihi: (28.11.2021)
- https-7:** <https://tekstilbilgi.net/kadife-kumas-kisaca.html>, Erişim Tarihi: (28.11.2021)
- https-8:** <https://acikders.ankara.edu.tr>, Erişim Tarihi: (26.12.2021)